

KISKUNFÉLEGYHÁZA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
2018

TARTALOM

1. KÖSZÖNTŐ – PÁRBESZÉD KEZDŐDIK.....	3
2. FÉLEGYHÁZA BEMUTATÁSA – AZAZ A VÁROS, AHOL ÉLÜNK.....	4
A VÁROS TÖRTÉNETE.....	5
A VÁROS SZERKEZETE.....	13
3. ÖRÖKSÉGÜNK – AZAZ KÖZÖS ÉRTÉKEINK.....	14
VÁROSKÖZPONT – RÉGI KÉPESLAPOKON.....	15
A VÁROS ARCAI.....	16
• A MEGHATÁROZÓ ÉPÜLETEK.....	17
• A KARAKTERES ÉPÜLETEK.....	20
• A TÖRTÉNETI UTCÁK.....	27
• A KÖZÖK.....	29
• A VIRÁGOS KÖZTEREK.....	30
• A TEMETŐK.....	31
A TANYÁK – MINT HUNGARICUMOK.....	32
SZŐLŐ-, GYÜMÖLCS ÉS KERTKULTÚRA.....	35
A TERMÉSZETI TÁJ – ERDŐK, MEZŐK, RÉTEK, CSERJÉSEK.....	37
4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK – AZAZ A SZABÁLYOK ALAPJA.....	39
A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZEK.....	42
• NÖVEKVŐ VÁROSKÖZPONT.....	43
• VÁROSIAI MEZŐVÁROS.....	45
• FALUSIAI MEZŐVÁROS.....	47
• SAJÁTOS MEZŐVÁROS: TISZTVISELŐTELEP.....	49
A MODERN LAKÓTERÜLETEK.....	50
• TELEPSZERŰ BEÉPÍTÉSEK.....	51
• LAKÓKERTES BEÉPÍTÉSEK.....	53
A GAZDÁLKODÓ TELEPÜLÉSRÉSZEK.....	54
• IPARI-GAZDASÁGI TERÜLETEK.....	55
• KISKERTES TERÜLETEK.....	56
• TANYÁS TERÜLETEK.....	57
5. ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ – AZAZ A SZABÁLY ÁBRÁKON BEMUTATVA.....	59
• TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZEK.....	60
• MODERN LAKÓTERÜLETEK.....	65
• TANYÁK, MAJOROK.....	69
6. A TOVÁBBÉPÜLŐ VÁROS MAI PÉLDÁI – AMIK JÓ ÖTLETET ADHATNAK.....	71
KÖZÉPÜLETEK.....	72
LAKÓÉPÜLETEK.....	74
IPARI, GAZDASÁGI ÉPÜLETEK.....	81
KÖZTÉRI ALKOTÁSOK, ÚTMENTI KERESZTEK, EGYÉB ÉPÍTMÉNYEK.....	82
7. A LAKÓKÖRNYEZET KARAKTERES ELEMEI – AMIK TOVÁBBI PÉLDÁUL LEHETNEK.....	83
KERÍTÉSEK, KAPUK.....	84
ELŐKERTEK.....	89
KÖZÖSSÉGI HELYEK ÉS TEREK.....	91
KERTEK, UDVAROK.....	93
FÁK, FASOROK, ERDŐSÁVOK.....	94
SÖVÉNYEK, CSERJÉK, LUGASOK.....	98
ZÖLDFALAK.....	99
MEZEI ÉS VÁROSI VIRÁGOK.....	100
HELYEK, SZÍNEK, HANGULATOK.....	102
8. REKLÁMOK, CÉGÉREK, CÉGFELIRATOK – ÉS MÉG EZEK IS PÉLDÁUL LEHETNEK.....	105
9. A VÁROS, MINT KÖZÖSSÉG – AZAZ ITTHON FÉLEGYHÁZÁN.....	107
GYALOGOSAN – KERÉKPÁROSAN ...	108
EGYÜTT... A VÁROSBAN.....	109
10. IMPRESSZUM.....	111

1. KÖSZÖNTŐ

Örömmel és szeretettel nyújtom át Kiskunfélegyháza Településképi arculati kézikönyvét minden olvasónak abban a reményben, hogy szívesen és haszonnal forgatják majd.

A Kézikönyv ugyan jogszabályok nyújtotta keretek között jött létre, de bízom abban, hogy a benne feltárt, bemutatott és megfogalmazott értékek mindnyájunk identitását hordozza. Mindannyiunkét, akik itt élünk, akik itthon vagyunk Kiskunfélegyházán.

Félegyháza városépítészeti értékeiről adunk egy áttekintést, korántsem teljes és végleges csokrot, nem merev és becsontosodott előírásokat, hanem az örökül kapott és napjaink folyamatosan, értéknek tartott, mintául szolgáló új példáit.

A települési lét legfontosabb kritériuma a: közösség. A közösség, aki őrzi és műveli a környező természetet, aki védelmül várost épít, alakít, formál és szabályoz, aki saját kultúrájával gazdagítja a magyar kultúrát, és aki az emberi lét „biztonságát” nyújtja az itt élőknek.

A Kézikönyv célja, hogy a városépítés, a településfejlesztés napi feladataiban nyújtson segítséget. Az építési szabályokban meg nem fogalmazható településarculat és karakter helyi sajátosságait, értékeit tárja fel. Példatár szerűen mutatja be az itt élő közösség egymásra figyelő, egymást tisztelő, értékeket őrző és alkotó, évszázadok alatt folyamatosan formálódó közösségi tudatának "íratlan szabályait", értékteremtő ízlését. Nem szánjuk befejezett, lezárt anyagnak, hiszen az élet nem csak színes, de folyamatosan változik is. Párbeszédre számítunk, ahol az önök észrevételei is segítik majd mind jobban és jobban megismerni, megőrizni értékeinket, majd újakat létrehozni.

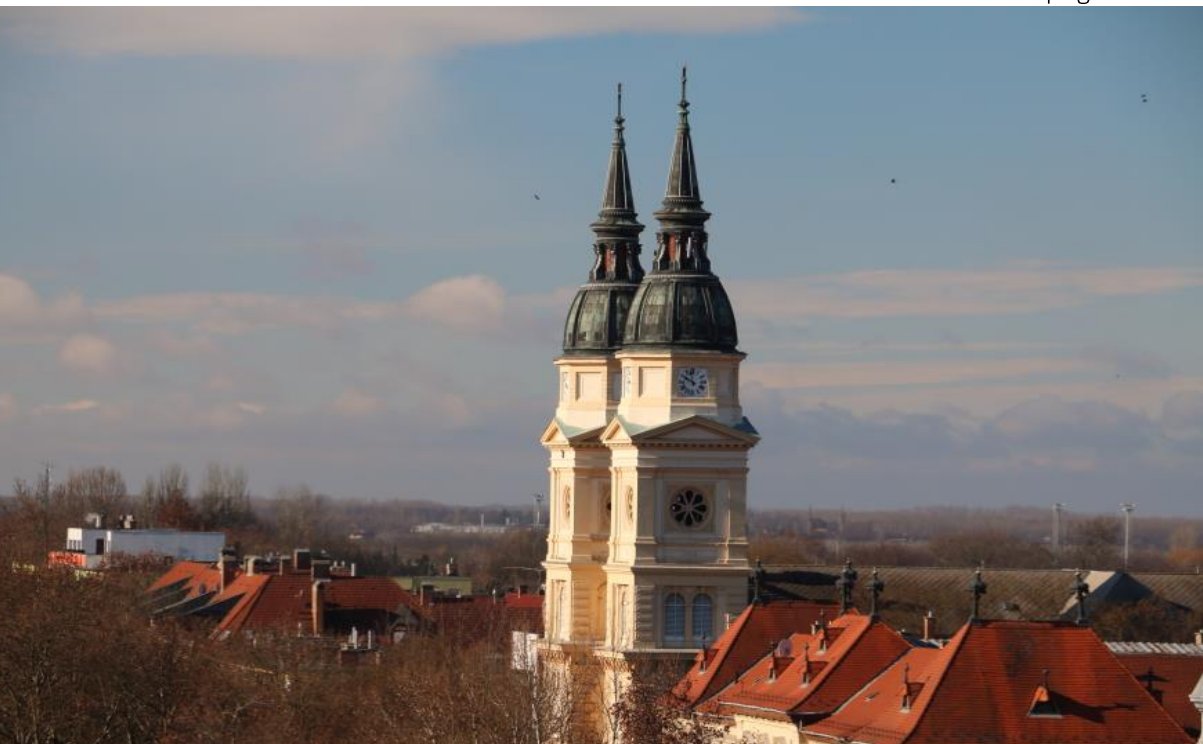
Amint a Kézikönyv mutatja, szeretnénk felvállalni Félegyháza sokszínű – hol vibrálóan nagyszerű, hol kicsit kopott, de mégis – otthonos, meghitt, vidéki kisvárosi képét, hangulatát, közösségét, annak építészeti, városépítészeti gyökereit és azok friss hajtásait.

Félegyháza egy magyar kisváros, ahol hisszük, hogy nemcsak élni – dolgozni, szórakozni, játszani, böklászni, eltévedni, nézelődni, részt venni a közösségi élet történéseiben – lehet, hanem emberséggel, közösségben megélni napi küzdelmeket és örömeiket. Mindeközben újat, szépet, értéket alkotni úgy, hogy őrizzük a meglévőt.

Hívom önöket rácsodálkozni a városra, ahol élünk.

Tisztelettel:

Csányi József
polgármester

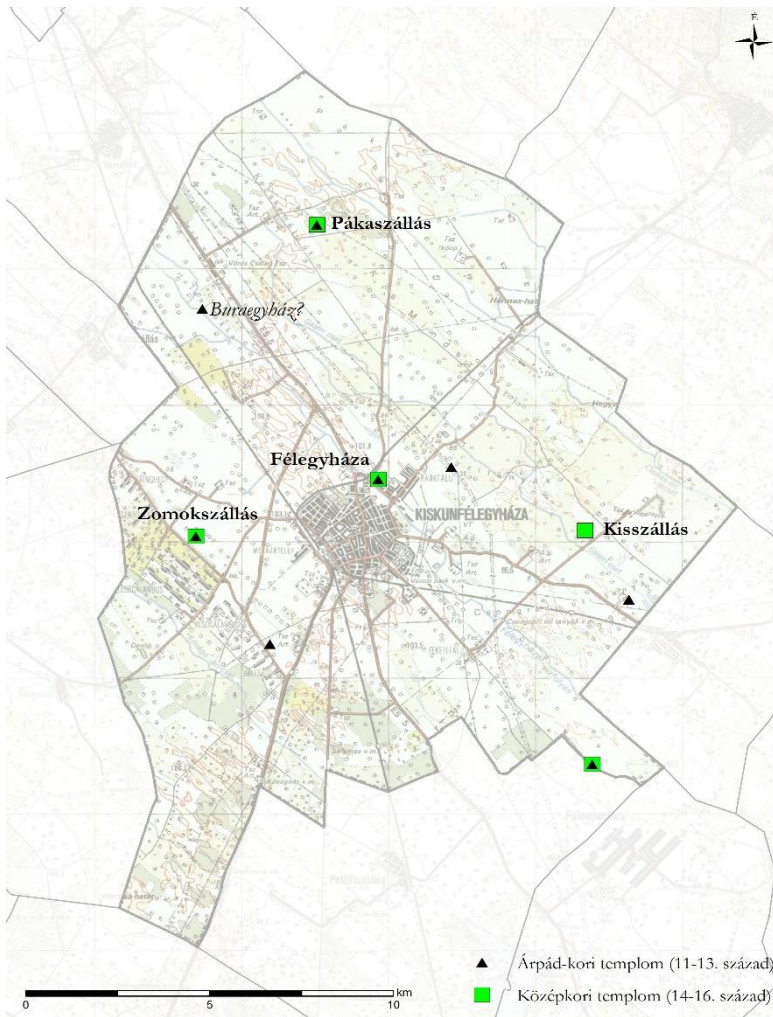

2. FÉLEGYHÁZA BEMUTATÁSA – EZ A FEJEZET TÁRGYALJA A TELEPÜLÉS KIALAKULÁSÁT, A BEÉPÜLT, LAKOTT VÁROSKÖZPONT FEJLŐDÉSÉT, ÉPÍTÉSTÖRTÉNETÉN KERESZTÜLI NÖVEKEDÉSÉT, A JELENLEGI VÁROSZERKEZET ÉPÍTÉSI SZEMPONTÚ JELLEMZŐIT.

A VÁROS TÖRTÉNETE

Kiskunfélegyháza területét és környékét a régészeti kutatások szerint már a Kr. e. 4. évezredtől a rézkor majd a bronzkor emberei is lakták, akiket a szkíták, majd a Római Birodalom idejében a szarmaták, hunok, germánok követték. A 7-8. században, az Avar Kaganátus korában központi szerepet töltött be, melynek emlékei a pákapusztai és petőfiszállási aranyleletes temetkezések.

A mai település előzményei egészen a honfoglalás koráig nyúlnak vissza. A 10. század elejéről több emlékünk is van, köztük a kiemelkedő szépségű Radnóti utcai tarsolylemezzel sírba helyezett, a nyugati kalandozó hadjáratokat is megjárt vitéz.

A stratégiaileg kedvező területen már az Árpád-korban is sűrű településhálózattal számolhatunk, így a mai város belterületén két, kőtemplommal is rendelkező falu állt. A Pest –Szegedi főút mentén felfűzve, egymástól alig néhány kilométerre számtalan kisebb-nagyobb település is volt, köztük a legfontosabb a Félegyháza előzményének tekinthető Templomhalom környezetében. Egykori írott források hiányában e korai időszakról nem sokat tudunk, de a régészeti feltárások nyomán az kétségtelen, hogy a 11. században már templom és temető állt ezen a helyen.

Az 1241-42. évi tatárjárás nagy változásokat hozott a környék életében, az egykori falvak többsége elpusztult,

elnéptelenedett. A mongolok által letarolt korábbi magyar területekre IV. Béla király hívta be a később a térségnek (Kiskunság) nevet is adó kun törzseket. A Templomhalom környéke, legkésőbb a 14. század elején, már biztosan Félegyháza néven ismét lakott helység. Lakói nagyobbrészt magyarok, de a szomszédos kun szállásokról is költöznek be a mezővárosiasodás útján járó településre. A késő középkori Félegyháza jelentőségét mutatja, hogy az Feledhaz alakban szerepel az első magyar térképész, Lázár deák 1520-as években készült térképén is. A templomot kőfal és árok vette körül, mindezt a térképi ábrázolás mellett a régészeti feltárások is megerősítették.

A középkori Félegyháza a mohácsi vészt követően, 1526 szeptemberében pusztult el, mikor a Buda alól visszavonuló törökök a környék településeivel, Kecskeméttel, Pákával együtt felgyújtották. Lakosai többé nem térnek vissza, az egykor virágzó helység a Török Hódoltság alatt a kiskun puszták közé tartozott. Egykori kőtemploma az évszázadok alatt tönkrement, a pusztatemplom köveit a 18. századtól az új város központjába hordták be építőanyagként a félegyháziak.

A város újkori története 1727-től, a Jászságból jövő telepesek ideérkezésével és megtelepedésével kezdődik.

1745-ben a betelepültek, a Mária Terézia rendelete által lehetővé vált redempcióval (visszaváltással) élve visszaváltották nemcsak az akkori várost, hanem – kölcsön felvételével – még további pusztákat is vásároltak. Az így szerzett földek részben tulajdonba kerültek, részben közös használatban maradtak. A városbelső körüli keskeny sávban alakultak ki az ún. nyomásföldek, amelyeket számos tó és szélmalom egészített ki. A település nagyobb, külső területein helyezkedtek el nagyrészt a redempt földek, és kisebb részt a közlegelők és kaszálók. Ez az állapot egészen a 20. század elejéig megmaradt, emléküket sokáig őrizték a szélmalomok. Ide kívánczok Petőfi Kiskunság című versének egy részlete:

Végre ott a város,
Közepén a templom, nagy komoly tornyával,
Szanaszét a város, végén a szélmalomok
Széles vitorlákkal.
Ugy szeretek állni
A szélmalomok előtt! elnézem ezeket,
Amint vitorlájok hányja, egyre hányja
A cigánykereket.

Kezdetben 2, majd 4 tizedre osztják a települést a Budapest, Szeged, Csongrád irányú főútvonalak mentén. A város rohamosan fejlődik: 1760-ban 439 háza volt, 1770-ben pedig már 590 lakóházban 789 család élt.

1774-ben Félegyháza mezővárossá válik, 4 országos vásár tartásának a jogával. Ekkorra a települést már mezővárosi igényességű lakóházak és középületek jellemzik. A város hangsúlyt fektet nemcsak az iparosodás elősegítésére, hanem az oktatás fejlesztésére is. Az 1783-ban készült 1. katonai felmérés (lásd később) már utcákkal, házsorokkal szépen tagolt, városközponttal, piacterekkel bíró fejlett mezőváros képét tárja elénk. 1848-ban már 1089 lakásban 1700 család él.

Az 1850-es években az utcákat hivatalos névvel, a házakat pedig házszámmal látják el. 1857-ben a belterületen 1600 ház, a külterületen pedig 1344 lakrész van. Ez utóbbi adat mutatja, hogy a külső földek művelése egyre többeknek biztosít megélhetést. Ezt az időszakot rögzíti az 1861-66-ban készült 2. katonai felmérés (lásd később).

Az 1870-es években 1500 betelepülővel – köztük 500 zsidóval – nő a település lélekszáma. Ekkor azonban már az így kialakult föld- és tőkehiány következtében visszaesik a város gazdasági fejlődése. A szűkös, sokszor kényszerű életvitel következtében számos pusztakereső révén tömegessé válik a tanyára költözés. Míg 1850-ben még 226 fő – a lakosság 1,3 %-a – él tanyán, addig 1870-ben már a 37%-a.

Az 1870-es évek elejére Félegyháza rendezett tanácsú város. 1876-ban a Kiskunságot beolvasztják a vármegye-rendszerbe, ezzel megszűnik a város kiváltságos és rangos helyzete, ugyanakkor a fejlődés üteme ha lassabb is, de folyamatos. A lakosainak a száma 1880-ban 24.000 fő, 1890-ben 30.500 fő, 1900-ban 33.000 fő.

A tanyásodás mértéke is folyamatos növekedést mutat. 1890-ben 2746 tanya, 1910-ben 3217 tanya van.

1922-32 között a Klébelsberg féle program keretében a külterületen 18 tanyasi iskola jön létre. Ezzel párhuzamosan kialakul a szép szecessziós-eklektikus városközpont is. 1937-re a város lakossága 40.000 fő.

1944-ben a szovjet hadsereg foglalja el a várost, akik a földreform keretében 846 igénylőnek 7163 hold földet és 400 házhelyet osztanak ki, ezt követően, 1949-ben a legmagasabb a külterületi tanyák száma, összesen 4689 db. 1945-60 között kialakítják a Kis Gizella telepet, a Móra várost és a Bankfalut, majd az 1970-es évek elején az egykori cigányputrik helyén felépül a Petőfi lakótelep.

AZ 1879-BEN KÉSZÜLT KATAZTERI FELMÉRÉS A VÁROSBELSŐ É-I RÉSZÉT ÁBRÁZOLJA A FELSŐTEMETŐVEL, A FELSŐNYOMÁSI SZÉLMALMOKKAL (HELYÜKÖN MA AZ ONCSA TELEP VAN), A PUTRIVAL, AMI HELYÉN A PETŐFI LAKÓTELEP TALÁLHATÓ ÉS AZ ELSŐ TELEPÜLÉS EMLÉKÉT ŐRZŐ TEMPLOMHALOMMAL

A VÁROSBELSŐ K-I RÉSZE, AZ ÚN. RÖKTÖNVÁROS AZ ALSÓ NYOMÁSI SZÉLMALMOKKAL ÉS A KÁLVÁRIÁVAL

A VÁROSBELSŐTŐL D-RE ESŐ TERÜLET AZ ALSÓ NYOMÁSI SZÉLMALMOKKAL, AZ ÚJ GŐZMALOMMAL ÉS A BIKAHEGGYEL

A VÁROSBELSŐ NY-I TERÜLETE A VASÚTÁLLOMÁSSAL, A HONVÉDLAKTANYÁ-VAL, SZÉLMALMOKKAL, KÖZTÜK A KÓRHÁZ TERÜLETÉN EGYEDÜLIKÉNT MEGMARADTTAL, A GŐZ- ÉS HENGERMALOMMAL ÉS A TANÍTÓKÉPZŐVEL

A BELVÁROS ÉPÍTÉSTÖRTÉNETE, TERÜLETI ÉS VÁROSKÉPI FEJLŐDÉSE - FEKETE JÁNOS KÉT KIADÁSBAN PUBLIKÁLT KUTATÁSAI ALAPJÁN

A lakott belterület térszíni formájában a budai-szegedi országúttal nagyjából párhuzamosan, északnyugat-délkelet irányban futó dombhátak és vízfolyások rendszere. A telepesek ezeket a térszíni alakulatokat – változtatás nélkül – használták fel lakóházaik elhelyezésére. A budai-szegedi és a bajai-csongrádi utak metszésében három irányban tölcészerűen kiöblösödő, piacként szolgáló útszakasz körül alakult ki a mai városbelső térrendszere. E tereket övezően helyezkedtek el a város és környékének életét meghatározó és segítő, különféle intézmények, az ipari, kereskedelmi, vendéglátó stb. egységek. A természetes külső körülmények folytán viszonylag rendezett településmagból nagyobb, erőszakosabb beavatkozás nélkül még a [18. században](#) sikerült a máig is fennálló

utcarendszert kialakítani (melyet szerencsére a legutóbbi fél évszázad város-szisztematizálása sem tett tönkre). [1775:](#) tanácsi rendelet értelmében építeni csak a tanács által kijelölt vonalra lehet; [1806:](#) előzetes engedély nélkül a továbbiakban a „leg kissebb Fal” sem volt építhető.

A Kiskun Kapitányságszékének és bíróságának 1753. évi idehelyezése erősítette Félegyháza központi szerepkörét, és arra készítette az önkormányzatot, hogy az új helyzet feladatának megoldása érdekében a városképző erőket ütemesebben fejlessze és erősítse. A városias népelemek – iparosok, kereskedők, tanárok stb. – letelepítésével a település vezetői tudatosan erősítették a városiasodás folyamatát.

A sajátos telekkiosztások tükrözték a lakosság lakás- és gazdálkodási igényeit. Az elnyúló, keskeny lakótömbök egy sor telekből álltak – így két oldalról megközelíthetők

voltak. Szabályozott méretük átlagosan 312 □öl (26x12 öl). A lakóépületek a telek nyugati végén, az északi szomszéd telekvonalára épültek. A főépület folytatásában, a telek keleti végén kaptak helyet a gazdasági épületek. Ez a beépítési mód biztosította a telek és a lakás legjobb napfényellátottságát. A város sajátos viszonyainak következtében a telkek a későbbiekben rendezetlenül osztódtak; az egysoros utcák kétsoros utcává fejlődtek. Ennek eredménye, hogy a 18. századi utcák nyugati oldala kevésbé mutat egységes utcaképet, mint a „napnyugatra néző”, keleti oldal házsora. Az 500-600 m hosszú lakótömböket jellegzetes névtelen gyalogközök szakítják meg.

A beépítési módra általánosan jellemző volt a véggel nyugatra tájolt, téglalap alaprajzú, háromosztatú (szoba+pitvar+kamra) lakóház, amelyhez gazdasági épületek csatlakoztak, később külön kerített gazdasági udvarral. A legfontosabb építőanyagok a helyben található agyag, fa, nád. Csak középületek épültek szilárdabb, időtálló anyagból (tégla, réti mészkő, zsindegy, később cserépb). Az alap- és szigetelés nélküli, vertfalú házak tömege nőtt így bele hosszú időre a városi keretbe (1774) anélkül, hogy a település a városi jellemzőknek (út, járda, vízellátás, csatorna stb.) birtokában lett volna.

A 18. század végén telket általában négyévenként osztottak. („Várjon az Instáns az üdőre, a’ midőn új Ház sor fog kezdődni, és akkor jelentse magát” – 1798.) A telkeket az időben még soronként osztották. (1812-ben a tanács bizottságot küldött ki „a város felső részén leendő Uj Sornak ki hasítására”.)

Mind a városmag kiépítése, mind az ütemesen fejlődő népesség telek-, illetve lakásigényének kielégítésére a tervszerű telekosztás a 19. század elején indult el; az utóbbi esetén a lehetőségek határáig takarékoskodtak az előföldekkel. A soros telekosztást 1825 körül váltotta föl a tömböket s általuk egyszerre több utcát érintő telekalakítás. A még így is kielégítetlenül maradt telekigények eredményezték a két utcára néző telkek sokáig tiltott megosztását.

A város terein és négy főutcáján ugyancsak a 19. század első évtizedeiben kezdődött meg a földszintes, városiasodó lakóházak építése; jellemzőek voltak a fésűs beépítésű, belső árkados, többszattatú polgárházak; ennek szép példaként maradt fenn hosszan a Dr. Holló Lajos u. 5. szám alatti *Endre-ház*.

A [19. század közepétől](#) a városmagban a házakat – utcavonalra történő „meggörbítésükkel” (kifordításukkal) – urbánus jellegű, földszintes, zárt sorba rendezték. Így változatlan telekosztás mellett megnövekedett az utcára néző, értékesebb épületrész, s így nagyobb tere nyílt a díszítésnek: a vagyoni állapot megmutatásának a homlokzaton. Ezzel az építési móddal lehetővé vált földemmel védett kapubejárat (szárzskapu) létesítése is. A jellemző példák elszórtan legtovább a négy főutcán, valamint a Fekete Pál sétányon voltak láthatók. Jelenleg is meglévő, mezővárosi polgárházak a Szent János tér 2., 3., és 4. szám, valamint a Petőfi Sándor u. 7.

Az építési előírások betartásában, a városkép és a közterületek védelmében jelentős szerepet töltött be az 1857–1860 között, majd 1865-ben újraalakult *Szépítő Bizottmány*. A kerülettől feladatul kapta a város

föltérképezését, szakértő felülvizsgálatát, valamint a város díszének előmozdítását. 1873-ban a *Jász kun Kerületek* törvényhatósága építési szabályrendeletet alkotott, mely többek között előírta ezen – a városképért felelős – szakmai szervezet működését. A *Szépítő Bizottmány* munkálkodásának, egyúttal az utcavonalak kesztyűs kézzel történő szabályozásának példája 1869-ből (volt Malom, ma Báthori utca): „*azon utza oly rendetlen, hogy az egész utza szabályozása lévén kívánatos*”; a tanács a háztelkek lehető kímélése mellett rendelte el a szabályozást: „*ha bár eképen az egész utza zsinór egyenes nem lenne is, ... még is egy kevésé megtörve idővel tűrhetőleg rendezetté fog válni*”.

Az 1870-es években gyakori és kedvelt polgárházforma lett az utcavonal mentén emelt, olyan fordított épület, melynek csak keskeny, személyközlekedésre szolgáló kapubejárata nyílt az utcára. Ennek a módnak természetesen alapfeltétele volt a két utcára szülő telek. A négy főutcán és a tereken kívül a Jókai, a Pázmány, a Zrínyi utcákban találhattunk példákat. Ugyanezen időben kezdődött el az emeletes polgárházak emelése is, melyek – földszinti részükkel – az üzlethelyiségek iránti, egyre erősödő igényeket hívtak kielégíteni. Ezek a városmag jelenlegi képének is meghatározó elemeiként – a Kocsis-ház (Korona u. 2.) kivételével – a Kossuth Lajos utcára tömörültek (*Szarvas-ház*).

A belterület első jelentős, átfogó szabályozása 1887-ben látott napvilágot. Kimondotta, hogy a következő évben készüljön el a település kataszteri térrajza. Részletesen szólt a belsőségek rendezéséről, a szabályozási vonalak és nívók kijelöléséről; az utcák legkisebb szélességét 12 m-ben állapította meg.

A 19-20. század [századforduló táján](#) nagy városrendező munka folyt a városközpontban a közterületek és a közművek terén: a központ utcáinak és tereinek kikövezése, járdaépítés, terek föltöltése, nagy vizesárok befödése, födött csatorna építése, artézi kutak fúrása, villany-szolgáltatás.

A 19. és még a 20. században is a városias mag kiépítése és korszerűsítése volt az elsődleges cél. A külső kerületekben a fésűs beépítési mód egyeduralgoló volt sokáig. A két háború között a lakóházakat sok esetben az ereszaljak beépítésével bővítették (*gang*); ezen udvari traktus utcai homlokzatát – a módosabb, fordított házakat imitálendő – az eredeti főpárkánnyal egy szintbe hozták. Emellett elkezdtek az utcavonal menti, valódi, fordított helyzetű épülettoldalékokat is építeni. A két világháború közötti évtizedekben számos korábbi, eklektikus lakóház homlokzatának art deco modorú átépítésére került sor a jelentős számú,

új építkezések mellett, ami jól mutatkozik a jelenlegi városképben. Visszatérően ismétlődnek a hasonló homlokzatképző elemek, motívumok és anyagok, sőt szépen nyomon követhető az ugyanazon mesterek munkái (vakolatmustra, nyílászárók). Általánosnak mondható, hogy a fordított lakóházak tetejét a szomszéd felé lekonyították, míg a saját telek irányában – a bővítés lehetőségét meghagyva – a nyeregtetőt oromfallal zárták a ház nyílás nélküli бүтүjén.

Az 1950-es évektől kezdve a lényegesen kedvezőtlenebb telek-kihasználású, szabadon álló, sátortetős lakóházak váltak uralkodóvá, ám egységességük, szépen kialakított és gondozott kertjeik mégis rendezett utcaképet eredményeznek.

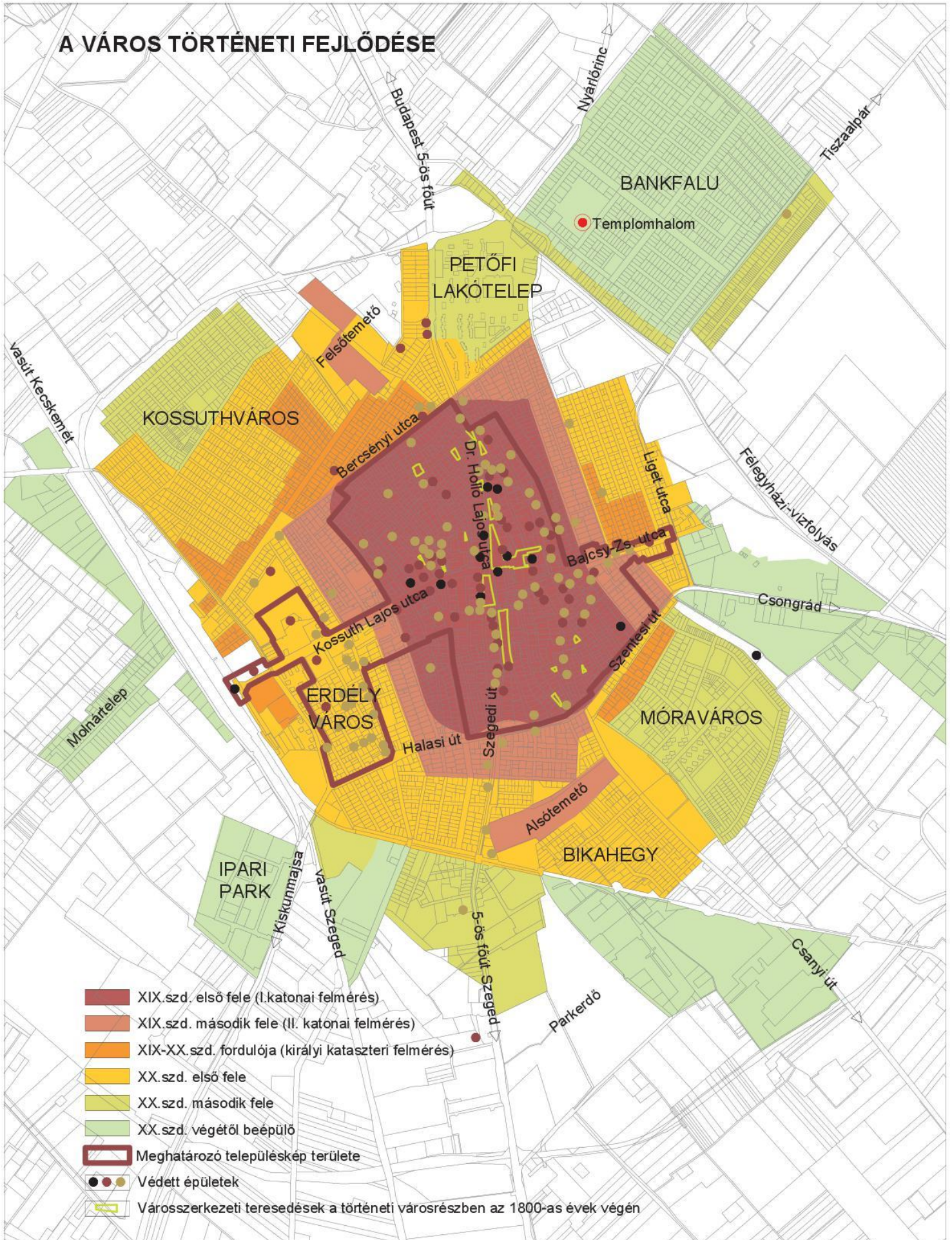
A központhoz ténylegesen szervesen kapcsolódó falusias övezet csak az 1960-as évektől kapott olyan létesítményeket (villany, víz, út, járda, iskola, üzlet stb.), amelyek fölhasználásával ezek a városrészek is a városiasodás irányában fejlődhetek.

A lakásszám erőteljes növelését az 1960-as évek elejétől – az addig általános földszintes beépítésről – ugrásszerű váltással, a megszokott városképet erőteljesen megváltoztató, négy-tízemeletes, lakótelepi és lakótömb-kiegészítő építkezésekkel valósították meg. A szocialista iparosítás és középület-építés sem kímélte a történeti értékű városképet.

A rendszerváltást követő években a városközponti többszintes társasházépítések változtatták meg jelentős mértékben a városképet, durván átszabva számos, addig egységes megjelenésű, arcú utca képét.

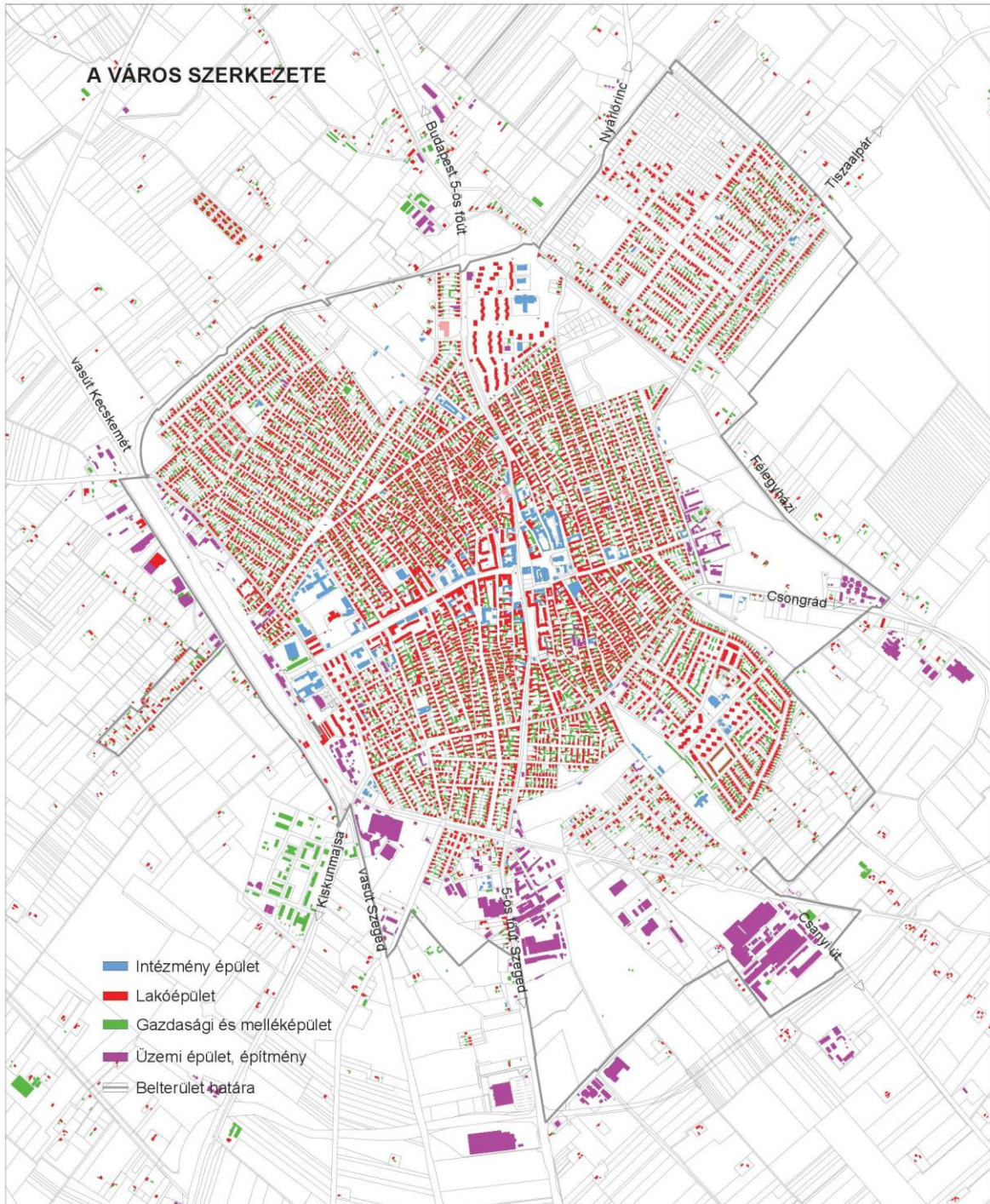
A VÁROS TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE

A VÁROS SZERKEZETE

A HELYENKÉNT MAGASBA TÖRŐ VÁROSI INTÉZMÉNYEK ÉPÜLETEI (KÉK) EGY FŐTÉRRENDSZER ÉS EGY FŐUTCA MENTÉN ALKOTNAK EGY HATÁROZOTT VÁROSKÖZPONTI EGYSÉGET, AMELY KÖRÉ ELŐBB LAZÁN, MAJD SZABÁLYOS UTCARENDBE SZERVEZŐDNEK A LAKÓTELKEK. A RAJTUK ÉPÜLT FÖLDSZINTES LAKÓ-, (PIROS) ÉS GAZDASÁGI ÉPÜLETEK (ZÖLD) ALKOTTA UTCÁK, UTCÁCSKÁK ÉS KÖZÖK A VIDÉKI KISVÁROS SZÉP RENDJÉT TÁRJÁK ELÉNK. MINTEGY KÖRGYŰRŰ ŐLELI KÖRŰL A LAKOTT VÁROST AZ IPARI, GAZDÁLKODÓ VÁROS ÉPÍTMÉNYEI (LILA).

3. ÖRÖKSÉGÜNK - EBBEN A FEJEZETBEN GYÚJTOTTUK ÖSSZE AZOKAT A TELEPÜLÉSI, VÁROSÉPÍTÉSZETI ELEMÉKET, AMELYEK AZ ÉVSZÁZADOK VÁLTOZÁSAI SORÁN ALAKULTAK KI ÉS ÉRTÉKKÉ VÁLVA LENYOMATAI, EMLÉKEI A MÚLTNAK, EGYBEN GYÖKEREI ÉS KAPASZKODÓI A JÖVŐ VÁROSÉPÍTÉSZETÉNEK.

VÁROSKÖZPONT – RÉGI KÉPESLAPOKON

ÉGRE MUTATÓ TEMPLOMTORNYSOK, TÖLCSÉRESEN KISZÉLESEDŐ FŐUTCÁK, HÁTTÉRBE, A TORNYSOK ALATT A MEZŐVÁROS TETŐI, ELŐL A POLGÁROSODÓ VÁROS EMELETES ÉPÜLETEI, A SZECESSZIÓS VÁROSHÁZA MAGASBATORÓ TORNYA, PIACOSZÓ, SÉTÁLGATÓ VIDÉKI VÁROSI ÉLET

A VÁROS ARCAI – ITT GYŰJTÖTTÜK EGYBE AZOKAT A TELEPÜLÉSI ELEMÉKET, AMELYEK MEGÍTÉLÉSÜNK SZERINT FÉLEGYHÁZA SAJÁTOSAN VIDÉKI KISVÁROS KARAKTERÉT KÜLÖNÖSEN JÓL MUTATJÁK, AMELYEK LEGINKÁBB MUTATJÁK A VÁROS MEGKAPÓ HANGULATÁT, ARCULATÁT.

A VÁROS ARCAI - A MEGHATÁROZÓ ÉPÜLETEK - MŰEMLEK ÉS HELYI VÉDETT ÉPÜLETEK

A TELJESSÉG IGÉNYE NÉLKÜL ...

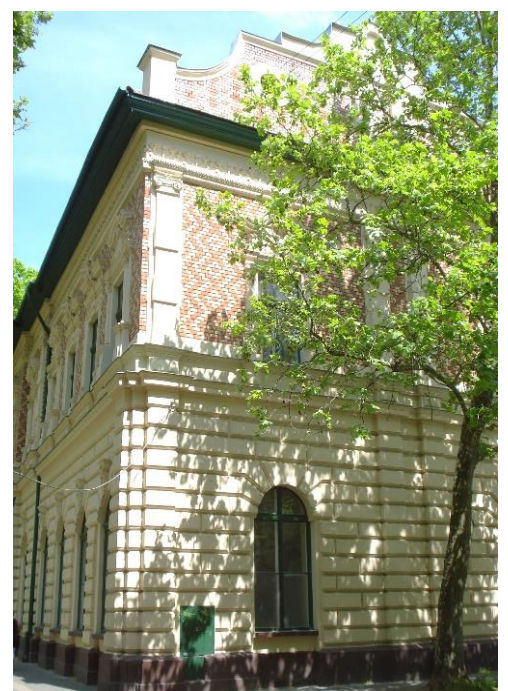

FÉLEGYHÁZÁN SZÁMOS ORSZÁGOS VÉDETTSÉGŰ MŰEMLÉK É HELYI VÉDETT ÉPÜLET TALÁLHATÓ.

EZEK AZ ÉPÜLETEK SZÉP KERESZTMETSZETKÉNT MUTATJÁK, ÉS EKLATÁNS LENYOMATKÉNT ŐRZIK AZ ÉVSZÁZADOK ALATT ITT ÉLŐK IGÉNYESSÉGÉT, A LÉTREHOZOTT ÉS ÉRTÉKKÉ NEMESÜLT ALKOTÁSOKAT.

AZ ÍGY FENNMARADT ÉRTÉKEK FÜGGETLENEK KORTÓL ÉS GAZDASÁGI VISZONYOKTÓL, MEGHATÁROZÓJUK A MESSZENÉZŐ SZELLEM, A RACIONÁLIS GONDOLKODÁS, A LETISZTULT „ÉPÍTÉSZETI NYELV”, A KÖZÖSSÉG TISZTELETE, A MÉRTÉKTARTÓ NAGYVONALÚSÁG.

A VÉDELEM ALATT LÉVŐ ÉPÜLETEK A LEGKÜLÖNBÖZŐBB ÉPÍTÉSZETI STÍLUSOK KÉPVISELŐI, A MAGA NEMÉBEN MINDEGYIK PÁRATLAN, DE ÍGY EGYÜTT MÉGIS EGY EGYSÉGES VÁROSÉPÍTÉSZET RÉSZEI.

A VÁROS ARCAI – A KARAKTERES ÉPÜLETEK

AZ ITT KÖVETKEZŐ 11 ÉPÜLET A MEGÍTÉLÉSÜNK SZERINT LEGINKÁBB „FÉLEGYHÁZI”, A VÁROS HAGYOMÁNYOSAN „SAJÁT” ÉPÍTÉSZETI VONÁSAIT LEGINKÁBB TÜKRÖZŐ ÉPÜLETET MUTATJA BE.

TARJÁNYI HÁZ

Kiskunfélegyháza egyik emblemikus épületeként szerencsés módon sikerült jórészt eredeti formájában megmaradnia és ezáltal megmutatnia építettségének társadalmi-gazdasági rangját és erejét, amely a lakóház tisztes méretében, valamint a homlokzatok gazdag és igényes részletekzésében jelenik meg. Bár a tervezők az eklektika, a szecesszió és az art deco elemeiből egyaránt merítettek, mégis sikerült egy sajátos hangulatú, egységes, kiérlelt, megnyugtató homlokzati rendszert alkotniuk, miszerint minden elem indokoltan van a számára kijelölt helyen. A tömeg és az ornamentika jó arányai jól ellensúlyozzák az oldalhomlokzat tekintélyes hosszúságát. Domináló motívum az ablakokat koronázó, csúcsban végződő, íves szemöldökök sora dekoratív, kissé a gótikát idéző – csigavonalas növényi indákkal közrefogott címerpajzsos – mezőkkel. A nyílások között dekoratív felületkitöltést képez a szecesszió kedves motívuma: három-három szál napraforgó; az ablakok vállmagasságában őket keresztező ívnyalábok a homlokzat vízszintes tagolását eredményezik.

A Bajcsy-Zsilinszky utca mentén – a Félegyházán sajátos, régies formát követve – a főhomlokzat egy szakaszon magas, tömör téglakerítésként folytatódik egy vakablakkal és a közrefogó ornamentikával, egy későbbi bővítés lehetőségeként. A kerítés félköríves nyílású falkeretben végződik, melyben igényesen formált, kerek, műkö kerékvetők között a Tóth Károly helybéli műlakatos (Grand Prix) által alkotott, káprázatos mivességű, kovácsoltvas kapu hordozza a szecesszió jellegzetes napraforgó-motívumait, a virágokból szőtt lunetta rácsának középpontjában a kiskun kapitányság domborművű címerével. Különös figyelmet érdemelnek az egyedi kovácsolású, remek zárcímek és az indaként tekeredő kilincs, valamint a rendkívül finoman megmunkált ütközőléc.

FÜRDŐ SZÁLLÓ

A szélmalomoktól a stafétát az immár gőzerőre szerelt malmok vették át (1869). Az előzőknél sokkal nagyobb energiát nehéz volt kordában tartani anélkül, hogy a gyúlékonyság veszélyével számoltak volna. A gyakran előforduló tüzesetek miatt a beépített területektől távolabb elhelyezett malmok közvetlen közelében nagy mennyiségű tűzi vizet is kellett tárolni. Az egyúttal a malomgépeket is hűtő víz hőjét gyakran közfürdők és strandok létesítésével hasznosították (1894). Így nem meglepő, hogy Kiskunfélegyháza városa minden igényt kielégítő fürdőkomplexumát épp az egykori malmok mellett és helyén építette meg 1926-1928 között. A trianoni békediktátumot követően Speyer-kölcsönből emelt Fürdőszálló barokkos megjelenésében magában hordozza a „csak azért is megmaradunk” törhetetlen, büszke kiállítását, amely érzést a barokk stíuselemek

monumentalitásával tudták legkifejezöbben közvetíteni. Hegedűs Ármin és Böhm Henrik műépítészek tökéletesen megértették az építetői gondolatokat. A fürdőpalotát – a korra jellemző – visszafogott barokk modorú eklektikus stílusban építették meg. A fővonulatában homorú ívű, alagsoros, egyemeletes, rombuszpalával födött épületet csúcsdíszes manzárdtetővel kiemelt közép- és sarokrízalitok tagolják. Közöttük pilléres folyosó és fölötté műkö balusztrádos terasz mögé húzták a közbülső szárnyrészeket. A palota bütüihez félköríves alaprajzú, földszintes toldalékok csatlakoznak tetőterasszal, amit műkö tállal koronázott posztamensek közötti – a stílushasználatra jellemző – igényes, kovácsoltvas rács szegélyez. Az épület két oldalán hasonló, kovácsoltvas kerítés és nagykapu.

A középtengely barokkos oromzatán a város címere. A bejárat mélyen üvegezett fakapuszárnyain szintén részletgazdag, kovácsoltvas rács, akárcsak a kétfelől lévő egy-egy ablakon is. A bejárat nagy, falikaros lámpái is mives, kovácsoltvas munkák. Az előcsarnokból egymással szemben, két irányban kényelmes lépcső vezet az emeletre; a középtengely két oldalán, kosáríves keretű vakolatmezőkben csikós és gulyás pásztoridillt ábrázoló falképek.

Az építkezést az igényes anyaghasználat jellemezte: a nyílászárók külső részéhez borovi, a belsőkhöz lucfenyőt, a fürdőhelyiségekhez vörösfenyőt használtak; a palotához egyedi tervezésű rézkilincseket öntöttek. A jelenleg az épület előtt álló, Fürdőzők című műkőszobor is eredetileg befolyóként a fürdő nagy vízmedencéjét ékesítette. A barokk építészeti stílus alapvető elemét, a főhomlokzatra vezető tengelyt hangsúlyosan jelenítették meg a kompozíció szolgálatába állított parkban.

Az új, a legkényesebb igényeket is kielégítő gőz- és tisztasági fürdőt, valamint szállodát – a közegészséget, a köztisztaságot és a vendéglátást kiszolgáló létesítményt – a helyiek örömmel, a szakmai kritika elősmeréssel fogadta.

KNEFFEL HÁZ

A Kneffel-ház Ujszászy János és Majláth József tervei alapján 1909-ben született egy városképileg meghatározó jelentőségű helyen: két utcának a főutcáról remek rálátással bíró, hegyesszögű találkozásánál. Az építető családjából Kneffel Ede kávéházat és vendéglőt működtetett 1894-ben a Korona Szállóban. 1910-ig szálloda és kávéház céljából a Feuer-palotát bérelte, amelyet az évtől fia, a kereskedelmi akadémiát végzett Kneffel Béla vett át, és virágoztatott föl. Sajátos, hogy saját házukban más és éppenséggel vendéglátóhelyet üzemeltetett, s jelenleg is az működik benne. Ezen épület adott tehát annak idején helyet Kocsis Laci nagyhírű kocsmájának. (Kiskunfélegyháza helyismereti könyve) A három homlokzattal rendelkező, alapincézett, földszintes épület középső részét hármassívű, körablakos oromzattal hangsúlyozott középrízalit tagolja. A vízszintes záródású nyílások fölött festői, szecessziós ornamentika mákgubókkal és napraforgókkal, melyeket igen finom adagolásban türkizszínű majolika egészít ki. A jellegzetes napraforgó-motívum egyik első előfordulási helye. Széles, tagolt főpárkánya – helyi sajátosságként – végighúzódik a baloldali, rövid oldalhomlokzat kontyolt tetőzete előtt fölmagasított, sajátos kinézetű pengefalon is.

ESZE TAMÁS U. 15.

A Rákóczi-várostól és a Halasi úttól délre eső terület az 1910-es, 1920-as években épült be. Egy rövid, keresztirányú utcaszakaszk két saroktelke közötti, közbülső portára épült ez a színezésében máig tavaszi-kora nyári frissességet sugárzó, földszintes lakóház, igen dekoratív, geometrikus mustrával ablakai fölött. Három ablaktengelyéből a kapu melletti vakablak, s teljességgel be tudja csapni az óvatlan szemlélőt, miszerint egy fordított házat lát. Valójában a kontyolt tető mindösszesen a két ablaknyílás mögötti, az utcára merőleges, egyetlen traktus fölött húzódik.

A Félégyházán oly jellemző, a homlokzat architektúrájával fölöltöztetett pengefal révén sokkal impozánsabb méretűnek mutatkozik ez a valójában nem túl nagy, régi módon fésűs beépítésű ház is, különösen úgy, hogy a pengefalon túl egy, ezen porta léptékét messze meghaladó méretű, tekintélyes kapuzat vezet az udvarra. Az igen hangsúlyos méretű, törtvonalú íves záródású, egykor díszesen vakolt, épített keret helyi jellegzetességű – műves kidolgozású, felső sávjában díszített, hármas tagolású – deszkaput fog közre, mellette tovább tömör téglakerítés szegi a portát tagolt párkánnyal.

A ház számos részletében megnyilvánul az építő minőség iránti igényessége és ez irányú áldozatvállalása: az ablakok faszerkezetének finom részletképzése, fölöttük a már említett, szecessziós vakolatmustra, a mindössze három nyílástengelyű homlokzatot is tagoló, lapos lizénák, fölöttük a cakkos díszű főpárkány. A kontyolt tető csúcsát finom formájú, díszbádogos csúcsdíz hangsúlyozza.

Rendkívül sajátos az épület kettőssége: az utcaképet meghatározó elemek – homlokzat, kapu, kerítés – különlegesen dekoratív és tekintélyes megformálása, az ablakok kedvezően nagy mérete; de mindez társul magának a háznak visszafogott méretével, egytraktusos voltával és padlójának alacsonyosságával, ami az ablakok könyöklőinek alacsonyágából látszik. A lakóház fölújítása késlekedésének

köszönhető, hogy egyre megviseltebb állapota mellett gyönyörűen látszanak az eredeti részletek, pontosan kikövetkeztethető, hogy hogyan is nézhetett ki annak idején, ahogy és amilyen – hagyományos – anyagokkal megépítették. Merész színezése nem jellemző alföldi mezővárosi környezetünkben.

LÓNYAI U. 4.

A mezővárosi polgárság szemében rangot jelentett, hogy az utcafronton mekkora helyet foglal el a polgár lakóháza. A jómódot a nép száján gyakran abban mérték, hogy hány ablakos háza van egyik vagy másik polgárnak. Ez a szemlélet vezetett oda, hogy a korábbi fésűs beépítést a későbbiekben fokozatosan az utcával párhuzamos, azaz fordított házak váltották föl. Módosabb gazdák házáinál a tetőszerkezet befödte a kapubejárót is (szárazkapu), melynek praktikus oka a padláson tárolt gabona helyének növelése, másfelől a porta zárttá tétele volt.

Eredeti megjelenését hűen megőrizte az archaikus, klasszikusan elegáns, koraeklektikus stílusú, földszintes, mezővárosi polgárház. Az 1890-es években megszállították és szárazkapuval bővítették. Homlokzatát középrizalit és posztamenseken álló, egyszerű

toszkán pilaszterek tagolják. A vakolt lábazat fölött övpárkányt képeznek az összefüggő könyöklők. Az egyforma, archaikusan kifelé nyíló, hatosztatú ablakokat profilos vakolatkeret veszi körül; vízszintes szemöldökük fölött szokatlanok az enyhe kiülésű, alacsony, tympanonszerű idomok. A háromrészes, tagolt főpárkány frízében hosszú gyémántkvaderek között mintával áttört padlásszellőzők. A hagyományos, egyszerű deszkapu szép formájú rézkilincsel nyitható.

A polgárház megőrzése és példaként állítása a helyhez és a tájhoz való alkalmazkodásán, az anyaghasználat és a technológia harmonikus és tudatos egységén, a homlokzati nyílások nyugodt, páros ritmusán alapul. Patinássága magában hordozza, hogy minden részletében őrzi eredeti állapotát. Ebből fakad, hogy kopottsága, avíttága ellenére is tisztán mutatja, mintegy vezetni tudja a hozzáértő mestert egy elkövetkező helyreállítás folyamatában. Egyetlenegy dologra kell odafigyelni: követni a korabeli mester gondolkodását és anyaghasználatát.

FICSÓR J. U. 2.

A régi történelmi belvárost szegélyező Bercsényi utcán túli terület, a Kossuthváros már a 19. század utolsó harmadában kezdett beépülni, de közvetlenül az említett utca melletti, széles sávot még több évtizedig fönntartották a szárazmalmok sorának. Ezen sávban csak a 20. század elejét követően osztottak ki telkeket. A nagy múltú Bercsényi utcával az újabb utcák sajátosan szűk hegyesszöget zárnak be, és egy ilyen összeszögellésből létrejött, háromszög alakú térre néz az V alakú, lesarkított épület, mely a mezővárosi kereskedőház tipikus példája.

A sarkon nyílt a bolt, mellette egyik irányban a raktár, másik irányban pedig ugyanezen épület biztosította a kereskedő lakhelyét is. Az 1920 körül emelt polgárház tömege teljesen egyszerű, megjelenését mozgalmassá egyenletes nyílásritmusa teszi szükség esetén vakablakok kialakításával. Az építés korát

az ablakoknak a korábbiakénál jelentősen nagyobb mérete is jelzi, a felső ablakszárnyak kellemes, filigrán osztásával. A lesarkításon máig tisztas korú vasspaletta védi a boltajtót; fölötte sajátosan bájos a többször használt, festett cégtábla, melyet új fölirat esetén nem megfordítottak, hanem fejre állítottak... A homlokzatok ékessége a felületeket kiadósan nagy arányban borító, art deco modorú vakolathím: a nyílások fölött egyszerű, finom csikozással kitöltött, lesarkított szemöldökmezők, a homlokzatokat szegélyező, dekoratív, lapos, indás mustrával koronázott, széles pilaszterek. A ház zömökségét fokozza a sajátos módon alkalmazott, széles, lapos övpárkány körös sormintával. A polgárház udvarára egyszerű deszkakapu vezet.

EÖTVÖS U. 2.

A mezővárosi, fésűs beépítésű, archaikus gazdaporták világába kalauzol el az új r. kat. templomhoz közel a régmúltból fönntmaradt, egytraktusos lakóház. A városnak az új templomtól északra fekvő területe egészének sajátos jellemzője a porták szokatlanul kis mérete. Az 1880-as évek kataszteri térképén már föllelhető az akkor teljesen általános, egyszerű, fésűs kialakításában, a kapu túloldalán, a kerítés mögött álló gabonásával együtt. Különös szerencse, hogy a település belső részén, az új templom közvetlen közelében számos, történelmi értékű lakóház fönntmaradt; ezek egyik legrégebbi tagja is megérdemelné, hogy lehetőséget és segítséget kapjon fönntmaradása érdekében. Ezen épület igen szép példája a környék pallérépítészetében jártas, helybeli mesterek munkájának. Az oromfallal koronázott, tapasztott hangulatú homlokzatát falpillérek (lizénák) fogják közre, rajtuk széles

szalagon bojtmintával. Az archaikusan kifelé nyíló, hatosztatú ablakok körül szegélyes vakolatkeret, tetejükön, középen keskeny, magas lépcsőzés láng- vagy levélmotívummal. A gazdagon tagolt főpárkány fölött, az oromzaton két kicsi, díszes kontúrú vakolatkeretbe foglalt füstlyuk.

A csonkakontyolt nyeregvetős, kétablakos homlokzat kiegyensúlyozott harmóniáját kissé megbillenti, hogy – helyi sajátosságként – a homlokzatot a bejáratig mintegy féltraktusnyi szélességben, eredeti ornamentikájával tovább vitték, azt a látszatot sugallva, mintha másfél traktusos épülettel állnánk szemben, miközben ez a szakasz mindössze kerítésként szolgál. A népi és parasztpolgári építészetben gyakran találkozhatunk azzal, hogy az utcai homlokzatot megnövelik a valósnál módosabb porta sejtetése végett.

A lakóház erénye anyag- és szerkezzetisztasága; patinájában ott érezhetjük az egykori mesterek lelkiületét, hajdani gazdájának gondos odafigyelését. Homlokzatának felületében még ott látható és tapintható természetes anyaghasználatának és formakincsének eredeti minősége, a hagyományos, gondos karbantartás nyomait még nem tüntette el jelenünk lélektelenítő följújtása. Jelen archaikus voltával tanít is az épület, hisz építése korábban természetes volt, hogy szolgált, és őt is szolgálni kellett. Az is természetes, hogy ezen épületek helybéli anyagokból, helybéli mesterek által helybéli emberek számára épültek. Rajtunk múlik, hogy a helybéli fiatalok miként ismerhetik meg őseik kultúráját, miként bánnak majdan szüleik hagyatékával.

SZÉLMALOM

Az egykori Alsónyomáson, azaz a vasútállomás közelében a 19-20. század fordulóján két tucatnyi szél- szárazmalom örölt, kihasználva a terület magasabb fekvését, illetve a városszéli, szabad széljárást. A számos szélmalomból mindössze egyetlenegy maradt meg eredeti helyén. Ezen Kürtösi-féle szélmalom egyben Kiskunfélegyháza utolsó, fölülhajtott, téglapalástú szélmalma is (szemben a múzeum udvarába betelepített – archaikusabb – vályogfalú, alulhajtott szélmalommal). Mint ilyen jelentősége túlmutat építészeti értékén, hisz a hajdani városkép és a mai városszerkezet alakulására ad megfellebbezhetetlen támpontot. Nem véletlen, hogy ma a kórház telkén áll, hisz amikor a gyógyintézményt telepítették, akkor e célra a már küldetésüket befejezett szélmalmok helyén viszonylag könnyedén lehetett jól megközelíthető és egyben a betegek számára is kellemes környezetben helyet biztosítani.

A dörzsölt téglapalást fölött széles eresszel bádoghéjalást és facsúcsdíszot visel a szélmalom. A tető két nyílása jórészt eredeti formáját mutatja: a kukkóré a szelestengellyel, valamint a fékszár számára szolgáló macskalyuk. A patinás faajtón szép formájú a zár cím. A szelestengely külső része leesve, már korhadtan a malom mellett hever. Az épületet vadregényesen, de a megengedhetőnél egy kissé jobban birtokba vette a növényvilág. A szélmalom belsejét jelenleg lomtárként használják; az elképzelések szerint kórház-kápolnává alakításával szánnak neki méltóbb feladatot. A felső szintek szerkezeti elemei mindenképpen megvédendők; az esetleges hozzáépítés módját

igen óvatosan szabad csak megválasztani. A malomdombból sajnálatos módon két oldalról is levágtak; új épületeket emeltek közvetlenül a domb mellett, rajta a dombon, sőt bele is vágtak egy raktárépületet.

A Kürtösi-féle szélmalom jelképes értéke abban is megmutatkozik, hogy a hajdani képeslapokon az egyik legtöbbet előforduló szélmalom. Több olyan képeslapot is ismerünk, amelyen a tőle pár száz méternyire álló, kéttornyú templom mellett hirdeti a kenyér szentségét. Talán elhanyagolt sorsa ellenére ez az a belső erő, amely mindmáig megőrizte, hisz belső szerkezeteiben megroskadva várja, hogy társainak és egykori építőinek méltón szolgálja emlékét a városban. Szalay Gyula közel 90 évvel ezelőtt írt – ma is aktuális – soraihoz magunk is csatlakozunk: *„Hogy emléke maradjon a sokáig szolgáló szélmalomnak, ezért szeretném én, ha valamely úton-módon ma a város tulajdonát képező Kürtösi-féle szélmalmot, mely elárvulva és lassan haldokolva, vitorlái nélkül ott áll a Gőzfürdő háta mögött, visszaállíthatnánk a régi fölszereléssel, hogy legalább egy szélmalom-émlék legyen a régi jó időkben!”*

SPILLER VILLA

A vasútállomás környéki Alsó nyomás szél- és szárazmalmait által használt, nagy kiterjedésű területének a Kossuth Lajos utca menti sarkán építették meg a város első gőzmalomát (1869), s annak épületein a vasút felé túl frissen kiosztott hét telek egyikén, egy – „Kertvárosi malomtelken” – emeltette az impozáns villát dr. Spiller Dezső és neje 1928-ban egy kecskeméti építész terve alapján, a Kossuth utca felől kerítéssel zárt előkerttel.

Az art deco modorú, két utcára néző, saroktornyos – alagsoros és földszintes – villában iroda, szalon, ebédlő (a sarki kiugró tornyocskával), hall, gyermekszoba (a Fadrusz János utcára néző ablakokkal), hálószoba, tálaló, konyha, éléskamra, fürdőszoba készült, az udvar felé pedig egy L-alakú terasz nyílt. A főhomlokzatot középrizalit, a saroktornyot sajátos fejezetű pilaszterek tagolják. A magas lábazatot különféle méretű, négyszögletes terméskövel burkolták, és négyzet, illetve félkör alakú, részben vakablakok mélyülnek. A földszinti ablakok háromféle szélességűek, a vízszintes tokosztó fölött apró osztásokkal. A félköríves kiváltású, dekoratív, üvegezett, fa bejárati ajtóban napraforgómintás a fülülvilágító rácsa.

Az akkor modern rombuszpalával héjalt manzárdtető födi az összes nyílástengelyben szokatlan, háromszög alakú, tejuveg padlásablakkal. A tekintélyes saroktornyot hegyes

padlásablakokkal övezett kúp alakú sisak koronázza, melyet halpikkely szerűen borítanak a mívés kidolgozású, lekerekített bádoglepok.

Sajátos kontrasztot képez az előkertet övező kerítés hatalmas, négyszögletes terméskövekből rakott lábazata, valamint a fölötte lévő, filigrán, füzérekkel díszített, kovácsoltvas pálcarács.

Nincsenek adatok arra, hogy a köznyelv mikor és miért kezdte a házat „Strasser-villaként” emlegetni, illetve valóban lakott-e ott ilyen nevű család. Mind a Spiller, mind a Strasser családok izraeliták voltak. (Ónodi Márta alapján, aki 2017 tavaszán bukkant az építési dokumentációra.) A Spiller család fölmenői alapító tagjai voltak az 1850-ben megszervezett hitközségnek. Spiller Dezső (sz. 1873) helybéli kereskedő, a (neológ) hitközség vezetőségi tagjának fia, dr. Spiller Dezső (sz. 1892, főhadnagy) volt az építtető. Mindkét család tagjainak nevei szerepelnek az 1944-ben deportáltak listáin. Félegyházán az első munkaszolgálatos halálhírt az idősebb Spiller Dezsőnek hozták, akinek egyetlen fia a Szovjetunióban megfagyott. (Kun Zsuzsanna)

Az épület a második világháborúban német katonai parancsnokok szálláshelyeként funkcionált. A későbbiekben igen lepusztult állapotúvá vált épületet az ezredforduló környékén újjították föl a Petőfi Sándor Általános Iskola ebédlője és napközije számára; jelenleg övodaként hasznosítják.

MAROSVÁSÁRHELYI U. 5.

Urbanisztikai szempontból egyértelműen meghatározó a trianoni békediktátumnak a maradék ország népességének az átélt sokkra adott válasza. Országszerte az időben a leszakított nemzettest térségeiről, településeiről utcákat, tereket, közterületeket neveztek el. A trianon utáni korszakban a kívül rekedt magyarság korábban állami hivatalokat viselő tagjai a maradék országba kényszerültek. Ez hirtelen népességnövekedéssel is járt, amelyre lakásépítésekkel, új osztással reagáltak egyes önkormányzatok. Kiskunfélegyházán 1926-1929 között osztották föl házhelyekre az egykori országos vásártér hatalmas területét az Erdélyváros, más néven a Tisztviselőtelep számára. Többnyire egységes alapelveket követve emelkedtek az új épületek az akkori kor modern, minden igényt kielégítő szerkezetével, tágas, világos ablakokkal. Bár nem mondható, hogy az építtetők az anyagiakkal bővelkedtek, mégis igényes minőségű

házak születtek a szecesszió és az art deco motívumkincseivel. Sajátosan visszaidézi Erdély hegyvidékeit a lábzatok kőanyaga, amely ott és ezért teljesen indokoltnak mondható.

Erdélyváros legsajátosabb, intenzív és dekoratív ornamentikájával a mexikói indián művészetet idéző, földszintes polgárháza, amely homlokzatának gazdag és különleges díszítésével ellensúlyozza a városrésze jellemzőnél jóval egyszerűbb, puritán formájú tömegét. A lábzatot rusztikus felületű, fekvő téglalap alakú elemekből rakott kőburkolat textúrájával burkolták. A homlokzatot két – ténylegesen fejes fejezetű – lizéna tagolja. Vízszintes irányban kétszeresen tagolt a homlokzati falfelület, amit így ténylegesen hálózat borít be. Az alsó, keskenyebb, díszített

vakolatsáv sajátos módon közvetlenül a könyöklők vonala fölött húzódik; a felső, többszörösen tagolt sávköteg alapjában a tokosztók magasságában halad, és – körülkerülve az ablakok tetejét – egyben szemöldöksávként, illetve –mezőként szolgál. Az ornamentika legsajátosabb eleme a visszatérően ismétlődő, hosszú hajú indiánfej: a középső ikerablak tympanonjának tengelyében; a homlokzattagoló lizénákon, a főpárkány magasságában, valamint a két szélső ikerablakot közrefogó, kisebb lizénákon. A főpárkánynál – a hangsúlyosságot tekintve – fordított a helyzet: a középső homlokzatszakaszon teljességgel hiányzik, viszont a két szélső fölött lendületesen széles és dekoratív.

ONCSA HÁZAK

A 20. századi nagy világválságot követően rendkívüli mértékben megnőtt országszerte az elszegényedett családok száma. Ezzel együtt a válságból való kilábalás csakis a munkáskezek számának növekedése, azaz az emelkedő

népség garantálhatta. E kettős feladat csakis megfelelő lakhatás és étkeztetés mellett volt remélhető. Az országszerte jellemző lakásínség enyhítésére az Országos Nép- és Családvédelmi Alap országos programot indított a sokgyermekes családok számára.

Félegyházán a szegény családok helyzetét még az 1941. évi belvíz is nehezítette. Ekkor a tíz esztendeje sajnálatos módon lebontott Molnár-féle villanymalom mellett, a Dr. Holló Lajos, a Ficsór József utca, a Kisszegedi út és a Felsőtemető közötti, 14 holdas városi telken – a korábban számos szélmalom által uralt területen – 22 új lakóházat kaptak a belvíz miatt károsult sokgyermekes családok.

A ONCSA-telepen tiszta, higiénikus és egészséges, de nem túl tágas lakások gazdaságosan, általában térségenként típustervek alapján készültek, amelyek követték a helyszíni adottságokat. A mai szójárással minimál programosnak tekintett lakóházak bár alapterületre kicsinynek számítottak, összességükben egységes, jó ritmusú utcaképet nyújtottak. Jellegzetes motívumuk volt a nem nagy, de igen praktikus, egyúttal szép formájú oszlopok által tartott, boltíves tornác. Ezen történeti kornak jellegzetes építészeti lenyomatai a számos településen föllelhető ONCSA-telepek, melyek épületeinek legnagyobb részét azonban ki-ki módja és lehetősége szerint, mielőbb bővítette és átalakította. Emiatt mára már csak mutatóban akad egy-egy példány, ahol megmaradt az eredeti forma, vagy legalább jól fölismerhető a hozzátoldások mellett. Félegyházán három házról mondható el, hogy megérdemlik a különös odafigyelést, mivel kellemes megjelenésük mellett emléket is állítanak az egykori ONCSA-programnak.

A VÁROS ARCAI – A TÖRTÉNETI UTCÁK

A TEMPLOMTORONYRA FUTÓ, GÖRBÜLŐ KIS UTCÁCSKÁK ALACSONY KIS FÖLDSZINTES HÁZAI ANNYIRA HASONLÓ TÖMEGŰEK, EREDETILEG OROMFALLAL AZ UTCÁRA NÉZŐEK, HOGY AZ UTCA KÉT OLDALÁN LÉVŐ HÁZSOR, MINT VALAMI KÍGYÓ KANYAROG A JÁRÓKELŐ ELŐTT

A KESKENY UTCÁK KÖZTERÜLETEIT VÁLTOZATOS, EGYSZERŰ NÖVÉNYEK TELEPÍTÉSÉVEL, GONDOZÁSÁVAL LAKJÁK BE AZ ITT ÉLŐK, FIGYELVE EGYMÁSRA, EGYMÁSTÓL TANULVA, ÖTLETEKET ELLESVE.

AZ UTCÁK BÁJÁT AZ ÉPÜLETEK SOKSZÍNŰSÉGÜKBEN IS EGYSZERŰ MÉRTÉKTARTÁSA ADJA. AZ EGYÉNI KARAKTERT AZ EGYMÁSRA FIGYELÉS, AZ EGYMÁSHOZ ILLESZKEDÉS RENDEZI SZERVES EGYSÉGBE.

A VÁROS FEJLŐDÉSÉVEL A KIS MEZŐVÁROSI HÁZSOROK A TÖRTÉNETI FŐUTAK MENTÉN NAGYOBB, A KÖZPONT KÖZELÉBEN EMELETES POLGÁRI HÁZSOROKKÁ ALAKULTAK, EGYES VÁROSRÉSZEK – MINT A TISZTVESELŐTELEP – MÁR A POLGÁROSODÁS IDEJÉN KIALAKULVA ELEVE SZÉLES UTCÁKRA NYÍLÓ ELEGÁNS POLGÁRHÁZAKKAL ÉPÜLTEK

A NEPOMUKI SZENT JÁNOS TÉRRE NYÍLÓ HÁZSOR A VÁROS EGYIK KÜLÖNÖSEN SZÉP, EGYÉNI KARAKTERŰ ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETE.

A VÁROS ARCAI – A KÖZÖK

FÉLEGYHÁZA VÁROSSZERKEZETI KÜLÖNLEGESSÉGEI. A MEZŐVÁROS ÉNY-DK-I IRÁNYBAN HOSSZAN ELNYÚLÓ UTCÁIT TAGOLTÁK, OSZTOTTÁK, TETTÉK GYORSABBAN ÁTJÁRHATÓVÁ. TÖBB, MINT 40 TALÁLHATÓ BELÜLKÜK A TÖRTÉNETI MEZŐVÁROS TERÜLETÉN, ÉS MAJDNEM UGYANENNYI A KÉSŐBB KIALAKULT MEZŐVÁROSI VÁROSRESZEBEN. SZÉPEN PÉLDÁZZÁK, HOGY A VÁROSI ÉLET – A KÖZÖK ESETÉBEN EREDETILEG A BÁBÁK KÉRÉSÉRE A GYORS GYALOGOS KÖZLEKEDÉS BIZTOSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN – A KÖZÖSSÉGEN BELÜLI KAPCSOLATOK BIZTOSÍTÁSA MILYEN SZERVES MEGHATÁROZÓJA A VÁROSKÉPNEK.

HOSSZABBAK, RÖVIDEBBEK, BURKOLTAK ÉS BURKOLATLANOK EGYARÁNT TALÁLHATÓK KÖZÖTTÜK. A GÉPJÁRMŰ KÖZLEKEDÉS NÖVEKEDÉSÉVEL EREDETI SZEREPÜK HÁTTÉRBE SZORULT. NAPJAINKRA A FUNKCIÓ VESZTETTSÉGÜK MIATT MEGJELENÉSÜK GYAKRAN NEM IGAZÁN MUTAT KEDVEZŐ KÉPET. MINDEZEK ELLENÉRE EGYFAJTA VÁROSI „TARTALÉKTERÜLETEK”. A LEGTÖBB HELYEN SZÉPEN ŐRZIK A MEZŐVÁROSI ALACSONY, EGYÖNTETŰ BEÉPÍTÉST, ÉS SZÜKÖSSÉGÜK OKÁN VÁRHATÓAN EZ A KÉSŐBBIEKBEN IS MEGMARAD. UGYANAKKOR MIUTÁN GÉPJÁRMŰFORGALOM NEM ZAJLIK RAJTUK, EZÉRT A GYALOGOS – KERÉKPÁROS KÖZLEKEDÉS, A VÁROSI ÉLET VÁLTOZÁSAI EGYFAJTA KÖZÖSSÉGI TEREKKÉ FORMÁLHATJÁK ŐKET.

A VÁROS ARCAI – A VIRÁGOS KÖZTEREK

FÉLEGYHÁZA A SZÉP DUNA-TISZA KÖZI HOMOKHÁTSÁGI TÁJBA SZERVEZŐDIK BELE. EZER SZÁLLAL KÖTŐDIK AHHOZ NEMCSAK A TELEPÜLÉSI LÉTET MEGHATÁROZÓ TALAJ- ÉS DOMBORZATI VISZONYAIVAL, HANEM ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYVILÁGÁVAL IS. A KÖRNYEZŐ VADVIRÁGOS MEZŐK HANGULATA MEGHATÁROZÓJA A VÁROSNAK.

A POLGÁROSODÓ MEZŐVÁROS SZÉPRE FOGÉKONY, AZT IGÉNYLŐ ÉS NAPI KÖRNYEZETÉBEN AZT SZÁMOS FORMÁBAN MEGJELENÍTŐ LAKOSSÁGA MEGHATÁROZÓ VOLT RÉGEN ÉS MEGHATÁROZÓ MA IS A VÁROSKÉP ALAKÍTÁSÁBAN. GYÖNYÖRŰ ÉPÜLETDÍSZEK MUTATJÁK EZT AZ IGÉNYESSÉGET. A SZECESSZIÓS ÉPÜLETEKEN MEGJELENÍTETT VIRÁGMOTÍVUMOK – A GAZDAGON SZÍNEZETT DÚS VIRÁG ÉS NÖVÉNYÁBRÁZOLÁS – MÁR-MÁR KIHÍVÁS A KÖZTERÜLETEK HASONLÓ IGÉNYESSÉGŰ RENDEZETTSÉGÉRE. A MEZŐVÁROSI ARCULAT ELENGEDHETETLEN RÉSZEI A DÚSAN VIRÁGZÓ KÖZTEREK, UTCAI, ELŐKERTEK, BELSŐ UDVAROK.

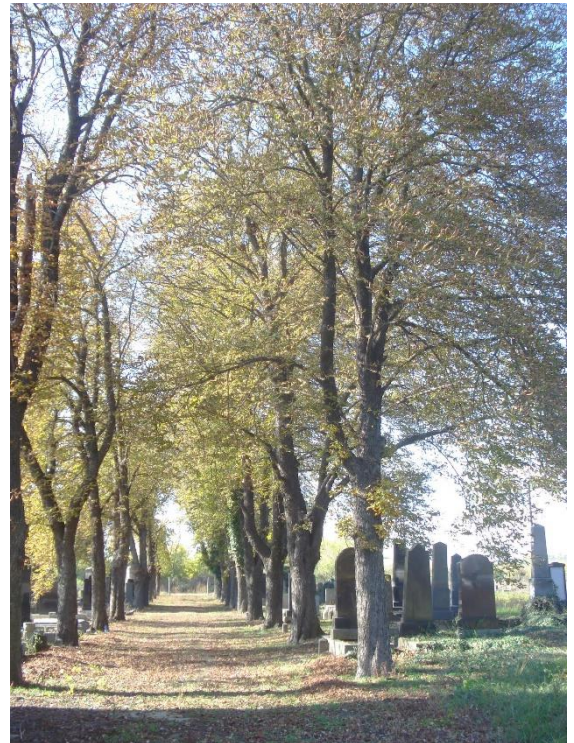

A VÁROS ARCAI – A TEMETŐK

AZ ALSÓ TEMETŐBEN NAGYON SZÉPEK A GYEPES UTAK. A SÍRPARCELLÁKBAN EGY-EGY ÖRÖKZÖLD CSERJE VAGY SZOLITER FA UTAL A TEMETŐ SÍRKERT JELLEGÉRE. UGYANAKKOR A GYÖNYÖRŰ KOVÁCSOLTVAS SÍRKERÍTÉSŰ CSALÁDI, VAGY AZ EGYSZERŰBB BETONKERETES SÍROKON SZEMET GYÖNYÖRKÖDTETŐEK A VIRÁGKIÜLTETÉSEK. A VÁROSI, MEZŐVÁROSI POLGÁRI ÉLET ÉS ÉRTÉKREND HŰ VISSZATÜKRÖZŐI A TEMETŐK.

A ZSIDÓ TEMETŐ GYÖNYÖRŰ VADGESZTENYE FASORAI KÖZÖTT SZINTE MEGÁLLT AZ IDŐ

A KÖVETKEZŐ 3 FEJEZET A TELEPÜLÉS TÁJI-, TERMÉSZETI KÖRNYEZETÉHEZ KÖTŐDŐ ÖRÖKSÉGÉT, A TANYÁK, A SZŐLŐ- ÉS GYÜMÖLCSÖSKERTEKET, VALAMINT A KÖRNYEZŐ TELEPÜLÉSI TÁJAT MUTATJA BE.

A TANYÁK – MINT HUNGARICUMOK

A KÜLTERÜLET HOL KÖTÖTTEBB VÁLYOGOS HOMOK, HOL SZÉLFÚTTA HOMOK TALAJAIT GONDOSAN MŰVELTÉK AZ ITT ÉLŐK. AZ ÉNY-DK IRÁNYÚ HOMOKHÁTAKON – A KORABELI KATONAI TÉRKÉPEK ALAPJÁN – SŰRŰN HELEYZKEDTEK EL A TANYÁK. OLYANNYIRA SOKAN ÉLTEK A KÜLTERÜLETEN, HOGY EGYKOR MINTEGY 18 TANYASI ISKOLÁBAN FOLYT AZ ITT ÉLŐ GYEREKEK OKTATÁSA. A KÖZLEKEDÉSI ÉS A MEZŐGAZDASÁGI TECHNIKA, AZ ÉLETVITEL VÁLTOZÁSA ÁTSZERVEZTE A KÜLTERÜLETI GAZDÁLKODÁST. A TANYÁK JELENTŐS RÉSZÉ FELSZÁMOLÓDOTT, MEGSZŰNTEK AZ ISKOLÁK. A JOBB MINŐSÉGŰ TALAJOKAT NAGYÜZEMI MÓDON MŰVELIK, A HOMOKTALAJOK EGY RÉSZÉ BEERDŐSÍTÉSRE KERÜLT, MÁSIK RÉSZÉN ÖNTÖZÖTT GYÜMÖLCSÖSÖK LÉTESÜLTEK, A MARADÉKON MEGINDULT A VISSZAGYEPESÉDÉS.

MÉG MINDIG SOKAN ÉLNEK TANYÁKON. GYAKRAN IDŐSEK, SOKAN MÁR CSAK PIHENNI JÁRNAK KI. BÁR A HAGYOMÁNYOS TANYAI GAZDÁLKODÁS, VELE EGYÜTT A HAGYOMÁNYOS TANYAUDVAR NAGYMÉRTÉKBEN ÁTALAKULÓBAN VAN, MÉGIS NAGYON SZÍNES A TANYAVILÁG. SOK ÉRTÉK HA REJTETTEN IS, DE MÉG MINDIG FELLEMLHETŐ.

AZ EGYKOR ÁLLATOKKAL TELI TANYAUDVAR MÁRA ÁLLATOK HIÁNYÁBAN BEGYEPESEDETT, KERÍTÉSRE SINCS MÁR SZÜKSÉG – HISZEN NINCS ÁLLAT, AMI ELKÓBOROLNA – ÍGY AZ UDVAR KEZD EGYBEOLVADNI A BEGYEPESEDETT SZÁNTÓVAL

ÖREG TANYASI SZILVAFA ÁGAI KÖZÖTT MÉG LÁTSZIK A MÁR FELSZÁMOLÓDOTT SZOMSZÉD TANYA HELYÉN MEGMARADT TANYAI KISERDŐ

AZ EGYKORI ÖREG TANYÁBAN MA MÁR NEM LAKNAK, NYÁRI PIHENŐHELLYÉ VÁLT. AZ UDVAR BEGYEPESEDETT, A SZÉP RENDBEN ITTHAGYOTT KERTI ASZTAL ÉS SZÉKEK ŐRZIK AZ ITTLÉT EMLÉKÉT.

SZŐLŐ-, GYÜMÖLCS- ÉS KERTKULTÚRA

A NAGY FILOXÉRA JÁRVÁNYT KÖVETŐEN AZ ELLENÁLLÓ HOMOKI SZŐLŐK KÜLÖNÖSEN FELÉRTÉKELŐDTEK ÉS AZ ELTELT IDŐ BEBIZONYÍTOTTA, HOGY AZ ALFÖLDI SZŐLŐTERMESZTÉS KULTÚRÁJA SZERVES RÉSZE A TELEPÜLÉS ÉLETÉNEK. A BOR MELLETT VÉLHETŐEN A PÁLINKA IS KITŰNŐ ÁRUCIKK LEHETETT ÉS EZ NYÚJTHATOTT ALAPOT A GYÜMÖLCSTERMESZTÉS ELTERJEDÉSÉNEK IS. MINDKETTŐNEK NAGYSZERŰ HELYET ADOTT A TANYAVILÁG, AHOL AZ AKKORI APRÓLÉKOS KÉZI MUNKÁVAL MŰVELÉSBE LEHETETT VONNI AZ ALACSONY TERMŐKÉPESSÉGŰ HOMOKOT.

SOK-SOK RÉGI SZŐLŐ ÉS GYÜMÖLCSFAJTA MÉG MA IS REJTETT KINCSE A TERÜLETNEK. ÉS AHOGY MINDENBŐL KI LEHET HOZNI AZ ELÉGSÉGESET ÉS A TÖBBET IS, ÍGY MEGSZÜLETTEK A MÁR-MÁR MŰVÉSZI ALKALMAZÁSI MÓDOK: A SZŐLŐLUGASOK, A SZŐLŐVEL BEFUTTATOTT KAPUK ÉS KERÍTÉSEK - SZÉP ÖRÖKSÉGEI A TELEPÜLÉSI LÉTNEK.

A VÁROSKÖRNYÉKI VEGYES KERTEK HANGULATOS ELEMEI A SZŐLŐVEL BEFUTTATOTT KAPUK ÉS KERÍTÉSEK, AMELY MÖGÖTT SZINTE ÉSZREVÉTLENÜL FOLYIK AZ ÉLET.

A KERTEKBEN SOK HELYEN MEGMARADTAK A RÉGI TANYAÉPÜLETEK, KÖRÜLÖTTÜK A GYALOGMŰVELÉSŰ SZŐLŐSOROK, KÖZÖTTÜK SZŐRVÁNY GYÜMÖLCSFÁK.

A KERTÉSZKEDÉS MELLETT A HOMOKI ERDŐK NYÚJTOTTA ALAPON AZ ERDŐGAZDÁLKODÁS, VELE EGYÜTT ANNAK KULTÚRÁJA IS GYÖKERET VERT. ÍGY KERÜLHETTEK BE EBBEN A HOMOKI KERTBEN A LAKÓÉPÜLET KÖRÉ TELEPÍTETT LUCFENYŐK, AMELYEKET MA MÁR VIRÁGOSKERT ÖVEZ.

A LAKÓÉPÜLET VIRÁGMINTÁS KOVÁCSOLTVAS VIRÁGTARTÓJA

A TERMÉSZETI TÁJ - ERDŐK, MEZŐK, RÉTEK, CSERJÉSEK

A VÁROST KÖRÜLVEVŐ TERMÉSZETKÖZELI KULTÚRTAJRA A MIKRODOMBORZAT ÉNY-DK IRÁNYÚ TAGOLÓDÁSA JELLEMZŐ, AHOL MÉLYEBB FEKVÉSŰ GYEP-VONULATOK, ÉS MAGASABB FEKVÉSŰ LANKÁS TERÜLETEK VÁLTJÁK EGYMÁST. A VÍZBEN NÉMIKÉPP GAZDAGABB MÉLYEBB GYEPTERÜLETEK AZ ÉLŐHELYEI SZÁMOS TERMÉSZETES ALFÖLDI NÖVÉNYÁLLOMÁNYNAK. A GYEPSÁVOK KÖZÖTTI, JOBB TERMŐKÉPESSÉGŰ TALAJOKON SZÁNTÓFÖLDI GAZDÁLKODÁS FOLYIK, MÍG A GYENGÉBB MINŐSÉGŰ HOMOKTALAJÚ TERÜLETEK NAGY SZÁMBAN ERDŐSÍTÉSRE KERÜLTEK.

SZÉPEN MŰVELT FÉLEGYHÁZI TÁJ ALFÖLDI ERDŐFOLTOKKAL, KASZÁLT RÉTEKKEL, VADVIRÁGOS ÁROKPARTOKKAL

EBBEN A RÉSZLETBEN FÉLEGYHÁZA ÉPÍTÉSZE A VADVIRÁGOS ÁROKPARTOK SZEMPONTJÁBÓL KÖL ELKÜLÖNÍTHETŐ ÉS 4

4. ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEK - EBBEN A FEJEZETBEN FÉLEGYHÁZA ÉPÍTÉSZETI, VÁROSÉPÍTÉSZETI SZEMPONTBÓL JÓL ELKÜLÖNÍTHETŐ ÉS TIPIZÁLHATÓ TERÜLETEIT VESSZÜK SZÁMBA ÉS ÖSSZEGEZZÜK AZOKAT A JEGYEKET, AMELYEK AZ EGY-EGY LEHATÁROLHATÓ EGYSÉGEKET MEGHATÁROZZÁK ÉS A TELEPÜLÉSARCULAT TEKINTETÉBEN JELLEMZIK.

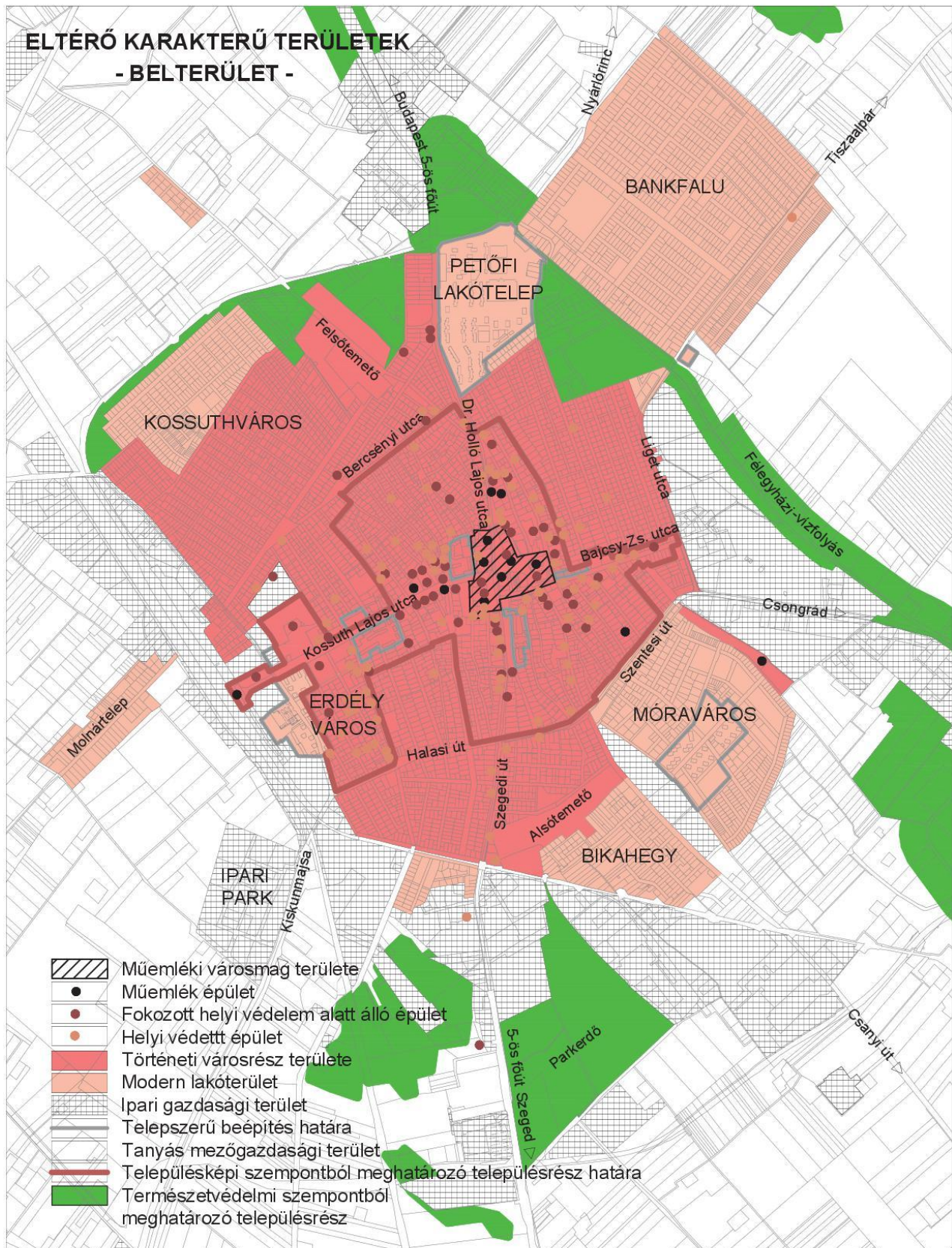

A BELTERÜLET

A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZEK

EZ A FEJEZET A MEZŐVÁROSI FEJLŐDÉS JELLEMZŐ SZAKASZAINAK ÉPÍTÉSZETI, VÁROSEPÍTÉSZETI LENYOMATÁT ŐRZŐ VÁROSBELSŐT VIZSGÁLJA.

A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZEK SZÉP METSZETÉT MUTATJÁ ANNAK, HOGY AZ ÉLETMÓD VÁLTOZÁSA MIKÉNT FORMÁLJA ÁT A VÁROSKÉPET.

TANÚI LEHETÜNK ÉRTÉKEK SZÜLETÉSÉNEK ÉS ELVESZTÉSÉNEK.

A TORNÁCOS LAKÓHÁZTÓL A SZECESSZIÓS ÉS EKLEKTIKUS ÉPÜLETEKIG.

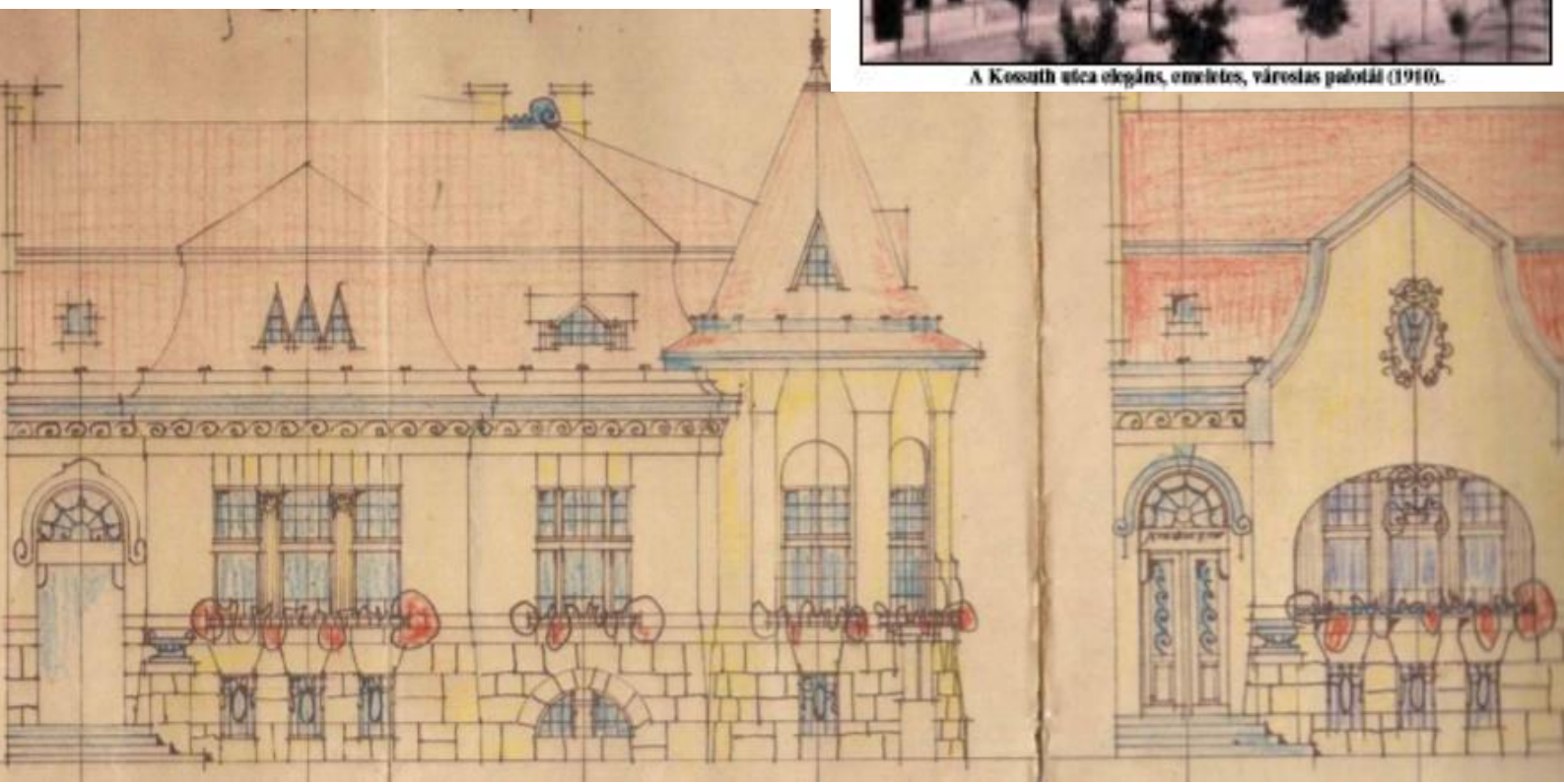
18. századi lakóház írpillérsoros tornáccal (a Pötöfi u. 11. helyén; 1920-as évek).

Félsz hegyplécs, mezővárosi lakóház a jellegzetes kötött díszkakarral (1968).

A Kossuth utca elegáns, emeletes, városias palotái (1910).

TÖRTÉNETI VÁROSRESZEK – NÖVEKVŐ VÁROSKÖZPONT

A VÁROSNAK A KOSSUTH UTCA, MINT A VASÚTÁLLOMÁSRA MENŐ FŐUTCA ÉS AZ 5-ÖS ÚT, MINT LEGFORGALMASABB ÁTMENŐ ÚT MENTÉN ALAKULT KI A VÁROSKÖZPONTJA, AMELY SZÁMOS KISEBB-NAGYOBB TÉRBŐL ÉS PARKBÓL EGY GYÖNYÖRŰ TÉRFÜZÉRRÉ SZERVEZŐDÖTT. A FÖLDSZINTES LAKÓÉPÜLETEK KÖZÜL KINÖVŐ TÖBBEMELETES HIVATALI ÉS ISKOLA ÉPÜLETEK, BÉRHÁZAK ÉS A SZÉLES KÖZTERÜLETEK HATÁROZOTTAN POLGÁRI MILIÓT TEREMTENEK. A KETTŐ EGYÜTT – EZ NAGYON FONTOS. AZ UTÓBBI ÉVTIZEDEKBEN BEÉPÜLT, TÖBBSZINTES TÁRSASHÁZAK EGY RÉSE SAJNOS VITATHATÓ ÉPÍTÉSZETI MINŐSÉGET KÉPVISEL, MINDAZONÁLTAL A VÁROSKÖZPONT FÁS-„LIGETES” JELLEGE MÉG EZT IS MAGÁBA TUDJA INTEGRÁLNI.

A TEMPLOM ÉS EGYBEN A PIAC IRÁNYÁBAN FUTÓ UTCA KÉPE JÓL MUTATJA RÉGI ÉS ÚJ TALÁLKOZÁSÁT, ÉS NAPJAINK EGYIK LEGNEHEZEBBEN KEZELHETŐ FELADATÁT, A SZŰKÖSSÉ ÉS KOPOTTÁ VÁLT KÖZLEKEDÉSI TERÜLETEK RENDEZÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGÉT.

TORNYOK VONZÁSÁBAN, PARKOKBAN, KÖZTÉRI SZOBROK TÖVÉBEN – VÁROSKÖZPONTI HANGULAT

POLGÁRVÁROSI HANGULAT – DE VAJON HOGYAN FOG TUDNI FOLYTATÓDNI A BEÉPÍTÉS?!

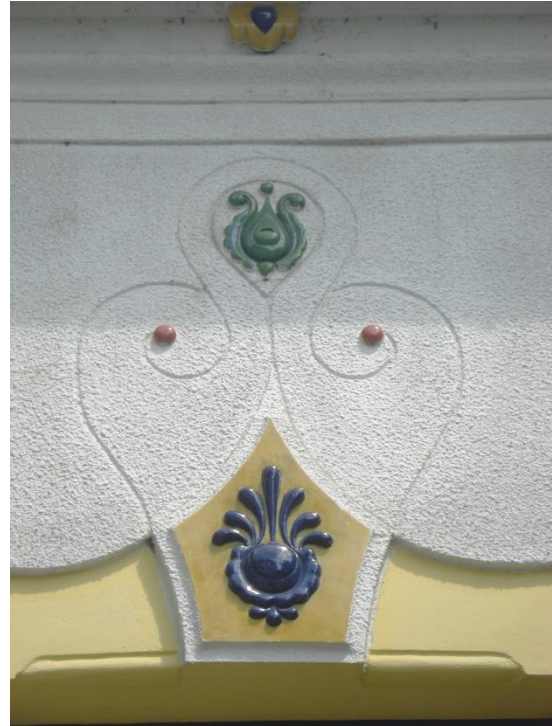
A TÖRTÉNETI VÁROSRESZEK – VÁROSIS MEZŐVÁROS

KILÉPVE A TÖBBSZINTES ÉPÜLETEK ÉS VÁROSI KERTEK, SÉTATEREK KÖZÜL, DE MÉG MINDIG A „TORNYOK TÖVÉBEN” POLGÁRIAS ÉS KEVÉSBÉ POLGÁRI ÉPÜLETEK ZÁRÓDNAK AZ UTCÁRA PÁRHUZAMOS TETŐGERINCCSEL, VÁROSI UTCÁVÁ. PERSZE, A HATÁR NEM ÉLES, AHOGY AZ ÉLET HOZTA A LEHETŐSÉGEKET ÉS IGÉNYEKET, HELYENKÉNT BIZONY FALUSIAS A KÉP. AMI VISZONT MINDIG JELLEMZŐ: ILLESZKEDŐ TÖMEGFORMÁLÁS, IGÉNYES, VAGY KEVÉSBÉ IGÉNYES FINOM DÍSZÍTETTSÉG. A KÜLÖNBÖZŐSÉG ELLENÉRE HATÁROZOTT A TÉRFALFORMÁLÁS ÉS AZ UTCAKÉP A BEÉPÍTÉS ILLETŐEN RENDEZETT. A KÖZTERÜLETEK IGÉNYES ALAKÍTÁSA MÉG KÖZÖS HÁZIFELADATUNK.

HANGULATOS POLGÁRI ÉPÜLETEK, AZ ÚJ TÍPUSÚ HASZNÁLAT MIATT NÉHOL MÁR HOZZÁNYÚLTAK A HOMLOKZATHOZ – AJTÓT NYITOTTAK ABLAKOK HELYÉN - , MÁSHOL MÉG „MINDEN AZ EREDETI”.

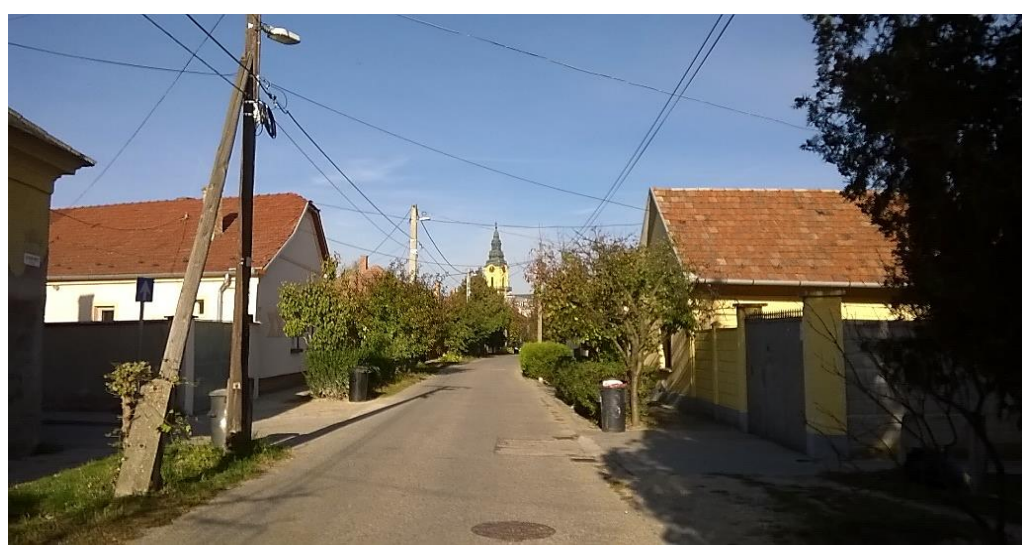

A TÖRTÉNETI VÁROSRESZEK -FALUSIAS MEZŐVÁROS

KANYARGÓ KIS UTCÁCSKÁK, MIND A KÖZPONT FELÉ FUTNAK. HOGY MENNYIRE KÖZEL VAGYUNK HOZZÁ, AZT A HELYENKÉNT KIBUKKANÓ TEMPLOMTORONY MUTATJA. AZ ÉPÜLETEK SZINTE KIVÉTEL NÉLKÜL UTCÁRA MERŐLEGES TETŐGERINCŰEK, OLDALHATÁRON ÁLLÓAK, EZÁLTAL NAGYON SZÉP RITMUST – A FÉSŰS BEÉPÍTÉS ÜTEMÉT – ADVA AZ UTCAKÉPNEK. AZ IDŐKÖZBEN BEÉPÜLT EGY-EGY SÁTORTETŐS HÁZ NAGYOBB TÖMEGE BÁR IDEGEN HATÁSÚ, DE MÉG NEM FESZÍTETTE SZÉT AZ AMÚGY EGYSÉGES UTCAKÉPET. A KISSÉ KONTYOLT NYEREGTETŐ ÉS A FÉLNYEREGTETŐS TOLDALÉK, RAJTA AZ UDVARI KIS KAPU – JELLEGZETESEN FALUSIAS KARAKTER, AMIT HELYENKÉNT MEGLEPETÉSSZERŰEN POLGÁRIAS HOMLOKZATI DÍSZÍTÉS EGÉSZÍT KI. MENNYIRE NEM ILLENEK A KÉPBE A SZÉP UTCARITMUST ÖSSZEZAVARÓ HATALMASRA NÖVŐ TUJAFÁK, AMELYEK ELŐBB-UTÓBB A GYALOGJÁRDA HASZNÁLATÁT IS ELLEHETETLENÍTIK. AZ UTCAKÉPBŐL EGYÁLTALÁN NEM HIÁNYZIK EGYSÉGES (GYÜMÖLCS) FASOR, DE A VIRÁGOK IGEN.

A TÖRTÉNETI VÁROSRESZEK – SAJÁTOS MEZŐVÁROS: TISZTVISELŐTELEP

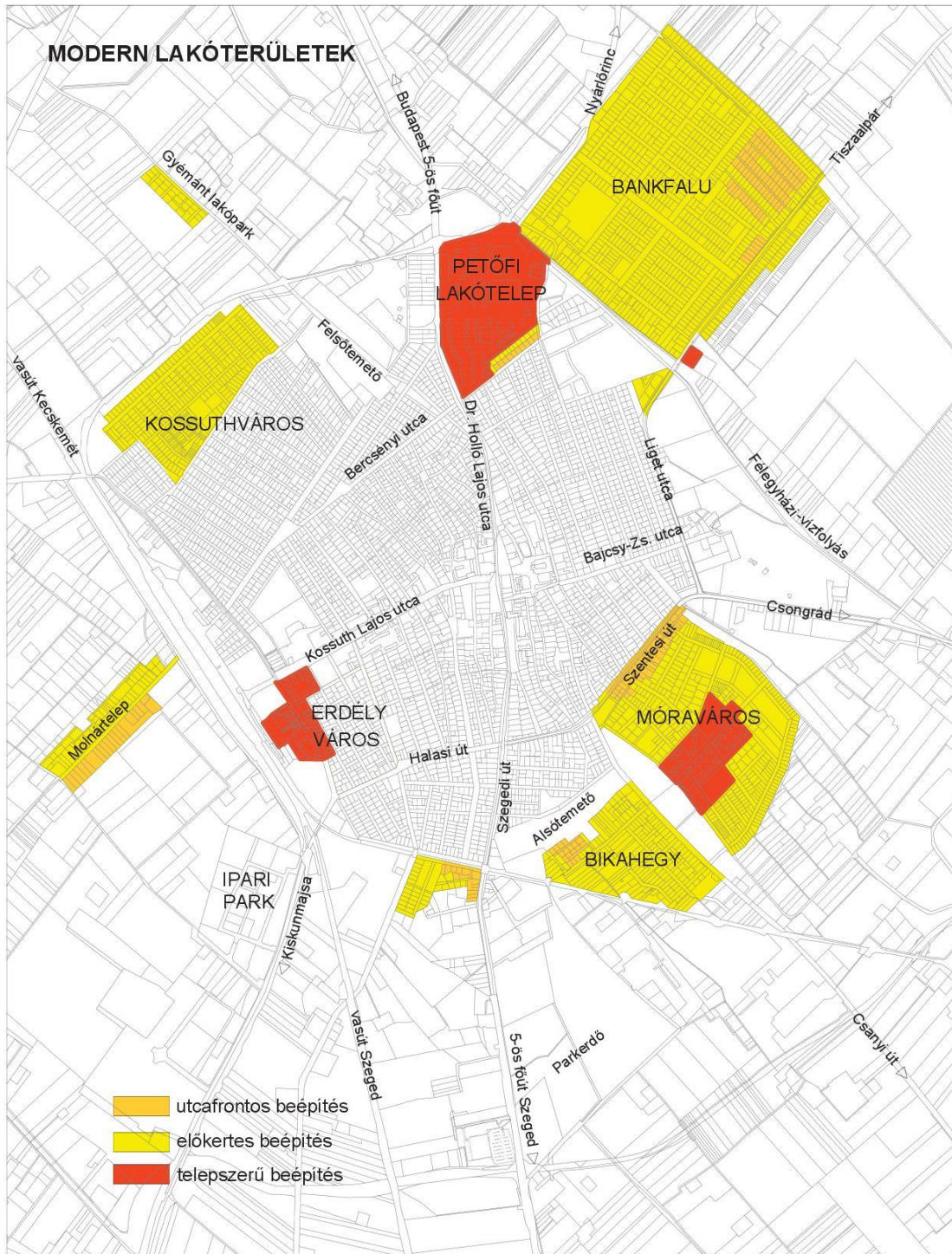

A TISZTVISELŐTELEP LÉTESÍTÉSÉT SZABÁLYOS UTCA ÉS TELEKALKÍTÁS ELŐZTE MEG. A VISZONYLAG SZÉLES UTCAI KÖZTERÜLET FELÉ - A MEZŐVÁROSI, GAZDÁLKODÓ ÉLETMÓDHOZ MEGFELELŐ KIS LAKÓÉPÜLETEKSEL SZEMBEN MÁR LÉNYEGESEN NAGYOBB - EGYÉRTELMIEN VÁROSI ÉLETMÓDOT FOLYTATÓ, UTCAFONTRRA NYÍLÓ, A TETŐTERET IS BEÉPÍTŐ, NAGY NYÍLÁSÚ, IGÉNYESEN DÍSZÍTETT LAKÓÉPÜLETEK FORDULNAK. A VÁROSRESZNEK SAJÁTOS JELLEMZŐJE A TELEPSZERŰ, KOLÓNIA JELLEGGEL BÍRÓ EGYSÉGES KIALAKÍTÁS. A SOKKAL LEVEGŐSEBB UTCAI KIALAKÍTÁS MÁR LEHETŐVÉ TESZI A NAGYMÉRETŰ DÍSZFÁK – AKÁR FASORBAN TÖRTÉNŐ - UTCÁRA ÜLTETÉSÉT.

A MODERN LAKÓTERÜLETEK

JELLEMZŐEN GYŰRŰSZERŰEN, A TÖRTÉNETI VÁROSBELSŐRE „TAPADVA” VESZIK KÖRŰL A KORÁBBI BEÉPÍTÉSEKET. A MOLNÁRTELEP ÉS A GYÉMÁNT LAKÓPARK KIVÉTELEL, AMELYEK LESZAKADVA, NEHEZEBBEN MEGKÖZELÍTVE, KISSÉ ÖNÁLLÓ EGYSÉGGÉNT ÉLIK ÉLETÜKET. ÉPÍTÉSZETI TEKINTETBEN LÉNYEGESEN VEGYESEBB LAKÓTERÜLETEK, MINT A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZEK, NEMCSAK A TELEPSZERŰ, LAKÓTELEPES BEÉPÍTÉS OKÁN, HANEM A KÜLÖNBÖZŐ FÉLE KERTVÁROSI TÍPUSÚ BEÉPÍTÉSEK MIATT. EGYÉRTELMIEN ELŐKERTES TELEKBEÉPÍTÉS JELLEMZI ŐKET, EZÁLTAL AZ ÉPÜLETEK KVÁZI „ZÖLDBE ÁGYAZOTTAK”, AMI MEGHATÁROZÓ ELEME ENNEK A VÁROSI KARAKTERNEK.

MODERN LAKÓTERÜLETEK – TELEPSZERŰ BEÉPÍTÉSEK

A 20. SZÁZAD MINTEGY ÖT ÉVTIZEDETÉT JELLEMZŐ BEÉPÍTÉS, SOKFÉLE ANYAGHASZNÁLATTAL, TÖMEGFOMÁLÁSSAL ÉS DÍSZÍTETTSÉGGEL. AZ 50-ES ÉVEK SZOCREÁL ÉPÜLETEINEK NÉMELYIKE KEZD MEGÉRNI A HELYI ÖRÖKSÉGVÉDELEMRE, MUTATVA EZZEL, HOGY ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEKET FOGALMAZ MEG. A FÉLEGYHÁZI LAKÓTELEPEK TÖBBSÉGE JELENTŐS ZÖLDFELÜLETTEL RENDELKEZIK, TULAJDONKÉPPEN EZ AZ ADOTTSÁGUK TESZI ŐKET A „TOVÁBBLÉPÉS” LEHETŐSÉGEINEK NAGY BIRTOKOSÁIVÁ. AZ ITT ÉLŐK ÉS AZ ÖNKORMÁNYZAT ÖSSZEFOGÁSÁBAN EZEK A TERÜLETEK IGÉNYES, ÖTTLETES, ÉLHETŐ VÁROSRÉSZEKKÉ FORMÁLHATÓK, AHOL MINŐSÉGI KÖRNYEZETBEN, MINŐSÉGI MÓDON LEHET ÉLNI.

A ZÖLDFELÜLET FEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI SZINTE KORLÁTLANOK

A MODERN LAKÓTERÜLETEK – LAKÓKERTES BEÉPÍTÉSEK

AZ ÚJABB, KERTES VÁROSRESZEBEN ÉLŐK MÁR ELSZAKADTAK A MEZŐVÁROSI ÉLETET MÉG MEGHATÁROZÓ GAZDÁLKODÁSTÓL, ITT AZ UDVAR VALÓJÁBAN LAKÓKERT, JELLEMZŐEN DÍSZKERT. EZEK A BEÉPÍTÉSEK MINDEZEK ELLENÉRE MÉGIS SZÉPEN VISSZAUTALNAK BIZONYOS MEZŐVÁROSI ÉRTÉKRE: AZ EGYSÉGESSÉGRE, AZ EGYMÁSHOZ ILLESZKEDÉSRE. AZ EGYMÁSRA FIGYELÉS NAGYON JÓL MEGFIGYELHETŐ A HASONLÓ NÖVÉNY ALKALMAZÁSOKBAN IS: SOK AZ ÖRÖKZÖLD. NAGYON JÓ ÉLHETŐ, HANGULATOS TERÜLETEI A VÁROSNAK. TALÁN A SZÍNESEBB KERTEK, ESETLEGESEN VALAMILYEN HAGYOMÁNYOS KONYHAKERTI KULTÚRA ÚJRAÉLESZTÉSE NÖVELNÉ MÉG VONZEREJÜKET.

A GAZDÁLKODÓ TELEPÜLÉSRÉSZEK

GAZDÁLKODÓ TELEPÜLÉSRESZEK – IPARI, GAZDASÁGI TERÜLETEK

A LEGKÉSŐBB KIALAKULT VÁROSI KARAKTER. A FENTI KÉPEN EGY TÖBB ÉVTIZEDE MŰKÖDŐ ÜZEM SZÉPEN KÖRNYEZETBE SIMULÓ ÉPÜLETEI ÉS BEÁLLT KÖZÉPKORÚ NÖVÉNYÁLLOMÁNYA LÁTHATÓ. MEGTALÁLHATÓ MINDEN: VISSZAFOGOTT, DE MÉGIS JÓL ÉSZREVEHETŐ „CÉGÉR”, HIVOGATÓ BEJÁRAT, PORTAÉPÜLET, TÁROLÓ FEDETT-NYITOTT SZÍN, SZÜKSÉGES ÉS ELÉGSÉGES BURKOLAT, TAKARÓ-, VÉDŐ-, VÍZSIKKASZTÓ ZÖLDFELÜLET: ÖSSZESSÉGEBEN HARMONIKUS, SZÉP REND.

AZ ÚJABB IPARI-, GAZDASÁGI TERÜLETEKEN ÉPÜLŐ HATALMAS – GYAKRAN LÉNYEGESEN KEVESEBB ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKET HORDOZÓ - CSARNOKOK KÖRNYEZETBE ILLESZTÉSÉHEZ SOKKAL NAGYOBB ZÖLDFELÜLETRE ÉS SOKKAL KOMOLYABB FÁSÍTÁSRA LENNE SZÜKSÉG, HOGY AZOK NÉHÁNY ÉVTIZED MÚLVA NE TELEPÜLÉSI „SEBBEKÉ” VÁLJANAK. EZEKEN A TERÜLETEKEN AZ IGÉNYESEN MEGFOGALMAZOTT ÉPÍTÉSI KULTÚRA ÉS KÖRNYEZETFORMÁLÁS JELENTHETI A TOVÁBBLÉPÉST.

A GAZDÁLKODÓ TELEPÜLÉSRESZEK – KISKERTES TERÜLETEK

A TELEPÜLÉSI ÉLET SZERVES, NAPJAINKRA TALÁN LEGVEGYESEB ÉS SZÍNESEBB TERÜLETEI. A SZÁNTÓFÖLDEK KÖZÖTT MEGBÚJÓ SZŐLŐLUGASOS, ZÖLDSÉGES-VIRÁGOS KIS MEZEIKERTEK MELLETT MEGTALÁLHATÓ A MEGHAGYOTT RÉGI KIS TANYATELEK, VAGY A RENDEZETT DÍSZKERTBEN MŰVELT FÓLIASÁTOR ÉS A MODERN „GYEPES-DÍSZFÜVES” ÚN. PRÉRIKERT IS. EGYIK SEM ZAVARÓ, HISZEN MINDEGYIKEN LÁTSZIK AZ ÖRÖMMEL, ODAFIGYELÉSSSEL VÉGZETT GONDOSKODÁS.

A GAZDÁLKODÓ TELEPÜLÉSRÉSZEK – TANYÁS TERÜLETEK

TANYA: AZAZ TANYATELEK, RAJTA SZÉP FUNKCIONÁLIS RENDBEN ÉPÜLT LAKÓÉPÜLET SZÁMOS KÜLÖNBÖZŐ ÁLLATTARTÓ ÉS EGYÉB MELLÉKÉPÜLETTEL, AMELYEK ÁLTALÁBAN EGY KIS TANYAUDVART FOGNAK KÖZRE. TARTOZIK HOZZÁ EGY KIS KONYHAKERT, GYÜMÖLCSÖSKERT, KISERDŐ TÜZELŐNEK ÉS SZERSZÁMFÁNAK, RÉT KASZÁLÓ AZ ÁLLATOKNAK ÉS SZÁNTÓFÖLD A MEGÉLHETÉSHEZ. ÖNELLÁTÁS KEMÉNY MUNKÁVAL. MŰVELÉSBE VONT TÁJ, AHOL MÉGIS VIGYÁZNAK A TERMÉSZETRE, EGYÜTT ÉLNEK VELE ÉS NEM ELLENE. NEM KÖNNYŰ ÉLETFORMA. KIKOPÓBAN VAN. JÓ LENNE MEGTANULNI, MEGTARTANI BELŐLE AZ ÉRTÉKESET ÉS KERESNI, KUTATNI ÚJABBAK UTÁN.

DOMBON ÉPÜLT TANYA

GYEPES TERÜLETEN KIALAKÍTOTT ÁLLATTARTÓ NAGY TANYA, A HÁTTÉRBE SZÉP TANYAI KISERDŐVEL

EGYSZERŰ GAZDÁLKODÓ TANYA, VÉLHETŐEN IDŐS LAKÓVAL

A TANYAUDVARRÓL KIKOPOTT FŰ ERŐTELJES ÁLLATTARTÁSRA UTAL

KÖRBESZÁNTOTT TANYA

A KARÁMKERÍTÉS MELLÉ ÜLTETETT GYÜMÖLCSFÁK A HAGYOMÁNYOS TANYAI ÉRTÉKEKET HORDOZZÁK: MINDEN CÉLLAL ÉS FELADATTAL LÉTESÜL, SZÉP, CSAKÚGY ÖNMAGÁÉRT – NINCS

5. ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ - EBBEN A FEJEZETBEN ÁBRÁKON, HELYENKÉNT „MADÁRTÁVLATBÓL” MUTATJUK MEG A KÜLÖNBÖZŐ ÉPÍTÉSI IRÁNYELVEKET, ÚGY AHOGY EZT A „FÉLEGYHÁZI KERINGŐ”-NEK ELNEVEZETT GALAMBFAJTA LÁTHATNÁ A VÁROSON ÁTREPÜLVÉ

LEHET-E VÁLASZOLNI ARRRA A KÉRDÉSRE, HOGY MIT ÉRTÜNK SZÉP TELEPÜLÉSKÉPEN VAGY ÉPÍTÉSZETEN? NYILVÁN NEM, MERT MÉG HA VOLNA IS ILYEN EGYÉRTELMŰ ESZMÉNYKÉP, AZT KÜLÖNBÖZŐ KOROKBAN ÉS KÖZÖSSÉGEKBEN MÁSKÉNT ÉRTELMEZNÉK, SAJÁT ÍZLÉSÜKRE FORMÁLNAK AZ EMBEREK. TALÁN AZ AZ EGY BIZTOS, HOGY A SZÉP DOLGOK BELÜLRŐL FAKADNAK.

AZ ÖRÖKSÉGÜNK FEJEZET KISKUNFÉLEGYHÁZA RÉGEBBI IDŐSZAKAIBÓL EGYMÁSRA RAKODOTT ÉRTÉKEIVEL SZEMBESÍTETT BENNÜNKET, ÉS HA TETSZIK NEKÜNK EZ AZ ÖRÖKSÉG, AKKOR EBBŐL LEVEZETHETŐK A JÖVŐRE VONATKOZÓ ÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSKÉPI AJÁNLÁSOK. ERRE VÁLLALKOZIK EZ A FEJEZET.

AKI A KÖZELJÖVŐBEN ÉPÜLETET EMEL, BŐVÍT, ALAKÍT ÁT, A HÁZ KÖRÜL KERTET RENDEZ, EGYSZÓVAL KÖRNYEZETET FORMÁL, AZ HASZNOS TANÁCSOKRA TALÁLHAT A JÓ MEGOLDÁSOKAT ÉS ELKERÜLENDŐ HIBÁKAT FELVONULTATÓ AJÁNLÁSOKBAN.

TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZEK

AZ ÉPÜLET MAGASSÁGA

SZINTSZÁM TEKINTETÉBEN KÜLÖN KELL VÁLASZTANI A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZ KÖZPONTI TERÜLETÉT, AMELY VÁROSIAS JELLEGŰ, INTÉZMÉNYEI ÉS TÁRSASHÁZAI AKÁR 2-3 EMELETESEK, ÉS A SZÉLSŐ TERÜLETEKET, AMELYEK FALUSIAS, JELLEMZŐEN FÖLDSZINTES BEÉPÍTÉSŰEK. AZ ILLESZKEDÉSI SZEMPONT AZONBAN EGYSÉGES: A SZINTSZÁMOT ÉS A MAGASSÁGOT AZ ÉPÍTÉS HELYSZÍNÉVEL SZOMSZÉDOS BEÉPÍTÉSHEZ KELL IGAZÍTANI. ÁLTALÁBAN 3-3 SZOMSZÉDOS TELKET ÉRDEMES ILYEN SZEMPONTBÓL MEGVIZSGÁLNI.

A MÉRTÉKADÓNAK TEKINTHETŐ, JELLEMZŐ SZINTSZÁMOT ÉS MAGASSÁGOT SEM LEFELÉ, SEM FÖLFELE NEM SZABAD ELTORZÍTANI. A TÚL MAGAS ÉPÜLETEK BEÁRNYÉKOLHATJÁK A SZOMSZÉD TELKET, MEGBONTHATJÁK A KIALAKULT, EGYSÉGES UTCAKÉPET, ÁM A TÚL ALACSONY ÉPÜLET SEM KÍVÁNATOS.

A JÓ MEGVÁLASZTOTT ÉPÜLETMAGASSÁG ÉS SZINTSZÁM TISZTELETTEN TARTJA A VÁROSKÉP JELENTŐS OBJEKTUMAINAK, ÍGY A TEMPLOMOKNAK ÉS MÁS VÉDETT ÉRTÉKEKNEK A FELTÁRULÁSÁT, NEM „ÉPÍTI EL” A LÁTVÁNYT.

ITT ÉRDEMES MEGJEGYEZNI, HOGY VÁROSUNK SEM MENTESÜLT A MAGYAR VÁROSOK TÖRTÉNETI KÖZPONTJAIBAN 30-40 ÉVVEL EZELŐTT „ELKÖVETETT” LAKÓTELEPI JELLEGŰ ÁTÉPÍTÉSEKŐL. NYILVÁNVALÓ, HOGY AZ 5-8-10 EMELETES BEÉPÍTÉSHEZ A TÖRTÉNETI KÖRNYEZETBEN NEM SZABAD ILLESZKEDNI

TELEPÍTÉS

A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZ ÉPÜLETEINEK ELRENDEZŐDÉSE SZÉPEN MUTATJA A MEZŐVÁROS POLGÁRI ÁTALAKULÁSÁNAK STÁDIUMAIT. A PÉLDÁNAK VETT TÉRKÉP-KIMETSZÉS A KÉP BAL ALSÓ RÉSZÉN LÁTHATÓ „EGYTORNYÚ” TEMPLOM KÖZELÉBEN CSAKNEM TELJESEN BEZÁRÓDOTT BEÉPÍTÉST MUTAT, A HÁZAK ITT ÁLTALÁBAN VÉGIGÉPÜLNEK AZ UTCAFRONTON. AZ ÉSZAKI OLDALHATÁRON „L” ALAKBAN BEFORDUL A KERT FELÉ AZ ÉPÜLET. TÁVOLODVA A KÖZPONTTÓL MÁR HÉZAGOS AZ ÉPÜLETSOR, KAPUK, KERÍTÉSEK ZÁRJÁK CSAK ÖSSZE AZ UTCAKÉPET. AZ EREDETI, IDŐBEN LEGRÉGIBB FORMA AZ OLDALHATÁRON ÁLLÓ, ÚGYNEVEZETT FÉSÚS BEÉPÍTÉS, AMELY A KERT FELÉ BENYÚLÓ HOSSZÚ ÉPÜLETET ÉS AZ OLDALKERT FELÉ FORDULÁST JELENTI.

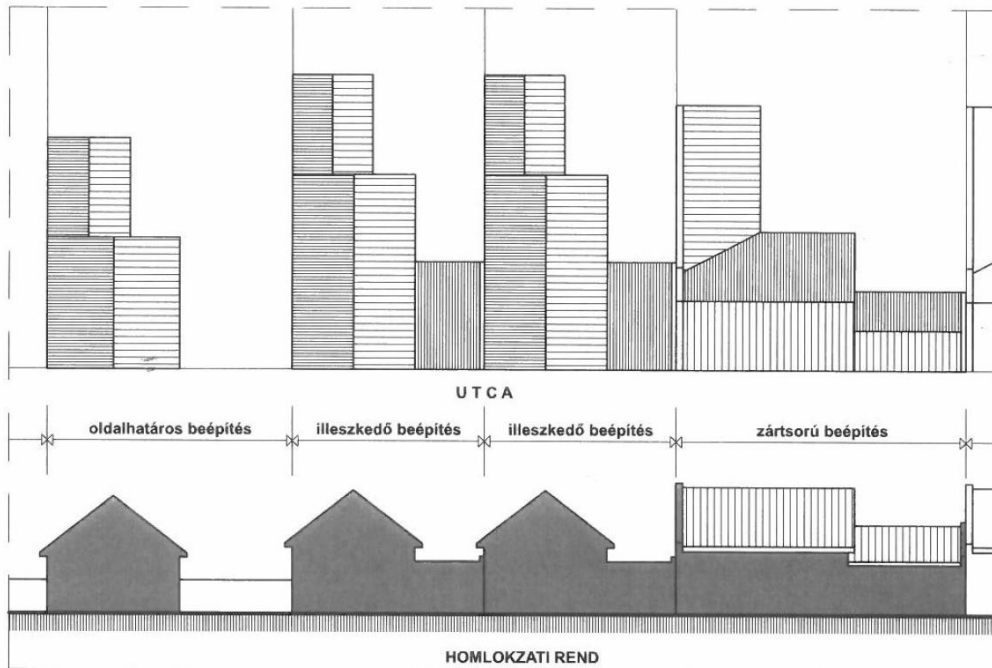
EZEKHEZ A TELEPÍTÉSI FORMÁKHOZ MÁS ÉS MÁS ÉLETMÓD TARTOZIK, EZÉRT AKI MEGTEHETI, HOGY LAKHELYÉT SZABADON VÁLASZTJA MEG A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZEN BELÜL, AZ ELŐSZÖR AZ ÉLETMÓD KÉRDÉSÉBEN HOZZA MEG DÖNTÉSÉT. A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZBEN ÉLNI ELEVE ANNYIT TESZ, HOGY NAGYMÉRTÉKBEN ELFOGADJUK A KÖZÖSSÉGHEZ TARTOZÁST ÉS EGYMÁSHOZ VALÓ ALKALMAZKODÁST, CSERÉBE AZ INTÉZMÉNYEK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK KÉZNYÚJTÁSNI KÖZELSÉGÉÉRT. A HÁZAK AZ UTCAVONALON ÁLLNAK, ELŐKERT CSAK AZ INTÉZMÉNYEK ESETÉBEN MEGENGEDHETŐ.

A KÖZPONT ZÁRTSORÚ ÉS A TÁVOLABBI UTCÁK OLDALKERTES TELEKHASZNÁLATA KÖZÖTT ÁTMENETI ZÓNA HÚZÓDIK, AHOL ÉPÍTÉSZETI PROBLÉMAKÉNT JELENTKEZIK A KÉTFÉLE BEÉPÍTÉSI MÓDHOZ VALÓ MEGFELELŐ ILLESZKEDÉS. SOKSZOR A TETŐIDOM HELYES KIALAKÍTÁSÁN MŰLIK A SIKER.

A LEGKÉZENFEKVŐBB ILLESZKEDÉSI MÓD ÉPÜLETBŐVÍTÉSKOR AZ OLDALKERT BEÉPÍTÉSE LAPOSTETŐS, AZ UTCA FELŐL ZÁRT KERÍTÉSNEK LÁTSZÓ SZÁRAZKAPUVAL, VAGY ÉPÜLETRÉSSZEL, AMINT AZ ALÁBBI ÁBRA MUTATJA.

ÚJ ÉPÜLET LÉTESÍTÉSEKOR AZ ÉSZAKI OLDALHATÁRON NYÍLÁSMENTES FALSZAKASSzal LEHETŐVÉ KELL TENNI, HOGY A SZOMSZÉDOS TELKEN MEGVALÓSULÓ HÁZ A KÖZÖS TELEKHATÁRHOZ HOZZÁZÁRHASSON.

PÉLDA HÉZAGOSAN ÖSSZEÁRÓDOTT BEÉPÍTÉSRE A VÁROSKÖZPONTHOZ KÖZEL. AZ ÉPÜLETEK TÖMÖR KERÍTÉSSEL, SZÁRAZKAPUVAL, MAJD TŰZFALASAN TÖRTÉNŐ ÖSSZEÁRÓDÁSA A POLGÁROSODÁS VELEJÁRÓJA VOLT.

TETŐIDOM ÉS HAJLÁSSZÖG

A TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZ KÖZPONTI UTCASZAKASZAIN JELLEMZŐEN UTCAVONALLAL PÁRHUZAMOSAK, MÍG A KÖZPONTTÓL TÁVOLODVA INKÁBB OROMFALAS, FALUSIAS JELLEGŰEK A TETŐIDOMOK. KÖZTES, ÁTMENETI SZAKASZOKON MINDKETTŐVEL TALÁLKOZUNK ÉS A VÁLTOZATOSSÁG ÁLTALÁBAN NEM BÁNTÓ, MIVEL A TETŐHAJLÁSSZÖG ÉS A FEDŐANYAG EGYSÉGES. A LEGHARMONIKUSABB UTCAKÉPEKBEN A TETŐIDOMOK IS ÖSSZHANGBAN VANNAK.

EGYES KÖZINTÉZMÉNYEK OLYAN KÜLÖNLEGES TETŐFORMÁITÓL ELTEKINTVE, MINT AMILYEN A VÁROSHÁZA VAGY A CONSTANTINUM MEREDEK TETŐFELÜLETE, A VÁROSBAN A 30-40 FOK KÖZÖTTI TETŐHAJLÁSSZÖG A MEGSZOKOTT. EZ FELEL MEG LEGINKÁBB AZ ÉGHAJLATNAK, A NAPSUGARAK BEESÉSI SZÖGE A NAPALEMEK ELHELYEZÉSE SZEMPONTJÁBÓL IS SZERENCÉS.

A TETŐHAJLÁSSZÖGBEN TEHÁT LÉNYEGES AZ EGYSÉGESSÉG. KERÜLENDŐ A TÚL ALACSONY (KB. 28 FOK ALATTI) ÉS A TÚL MAGAS (45 FOKNÁL MEREDEKEBB) TETŐIDOM.

KEVÉS JÓ PÉLDA AKAD A TETŐFELÉPÍTMÉNYEK VISSZAFOGOTT, MÉRTÉKTARTÓ KIALAKÍTÁSÁRA. LEGTÖBBSZÖR A „KEVESEBB TÖBB” VOLNA

SZÍNEK

A TÖRTÉNETI VÁROSRESZBEN A SIMA FELÜLETŰ VAKOLATOK HALVÁNY, PASZTELL SZÍNEI FORDULNAK ELŐ LEGGYAKRABBAN, VÖRÖSES-BARNÁS ÁRNYALATÚ CSERÉPTETŐVEL. NEM RITKA A TÉGLABURKOLAT, VAGY –DÍSZÍTÉS. A RÉGI MEZŐVÁROS FÉSŰS BEÉPÍTÉSŰ HÁZAIN FŐLEG FEHÉR FALSZÍNT ÉS SÖTÉT LÁBAZATOT, BARNÁRA FESTETT NYÍLÁSZÁRÓKAT ALKALMAZTAK. TARTÓZKODNI KELL A SZOKATLAN SZÍNEKTŐL, MERT NEM ILLESZKEDNEK BE A VÁROSKÉPBE.

NEM LEHET HIBÁZNI A SZÍNVÁLASZTÁSSAL, HA TERMÉSZETES, NATÚR FELÜLETEKET HAGYUNK, AZ ANYAGOKAT EREDETI FORMÁJUKBAN HASZNÁLJUK, AZONBAN AZ ALFÖLDÖN IDEGEN ÉPÍTŐANYAGOKAT, MINT A TERMÉSKŐ, VAGY A BORONAFAL (GÖMBSZŐRŐS ÁLLÓ FAL) KERÜLNI KELL.

FELÚJÍTÁSKOR AZ ÉRTÉKES ÉPÜLET-RÉSZELETEKET EREDETI SZÍNEIKBEN SZÜKSÉGES VISSZAÁLLÍTANI.

MODERN LAKÓRÜLETEK

AZ ÉPÜLET MAGASSÁGA

KISKUNFÉLEGYHÁZA MODERN LAKÓTERÜLETEIT VÁLTOZATOS ÉPÜLETMAGASSÁG JELLEMZI, AZONBAN AZ EGY IDŐSZAKBAN LÉTESÜLT BEÉPÍTÉSI TERÜLETEKEN BELÜL MEGLEPŐEN EGYSÉGES A SZINTSZÁM ÉS MAGASSÁG. EGYÉRTELMŰ, HOGY A SÁTORTETŐS HÁZSOROKHOZ FÖLDSZINTES, A SORHÁZAKHOZ AZ EGYEMELETES MAGASSÁG ILLESZKEDIK, A KISTÁRSASHÁZAK TELKEIN SZINTÉN A KÖRNYEZETRE JELLEMZŐ KIALAKULT SZINTSZÁM ÉS MAGASSÁG ALKALMAZÁSA JAVASOLT. AZ ÚSZÓTELKEKEN ÁLLÓ LAKÓTELEPI HÁZCSOPORTOK BEÉPÍTÉSÉT MÓRAVÁROSBAN LEZÁRTNAK TEKINTHETJÜK, A PETŐFI-LAKÓTELEP BŐVÍTÉSEKÉNT ELKÉPZELHETŐ A FECSKEHÁZAKHOZ HASONLÓ, 4-5 EMELETES ÉPÜLETEK TELEPÍTÉSE.

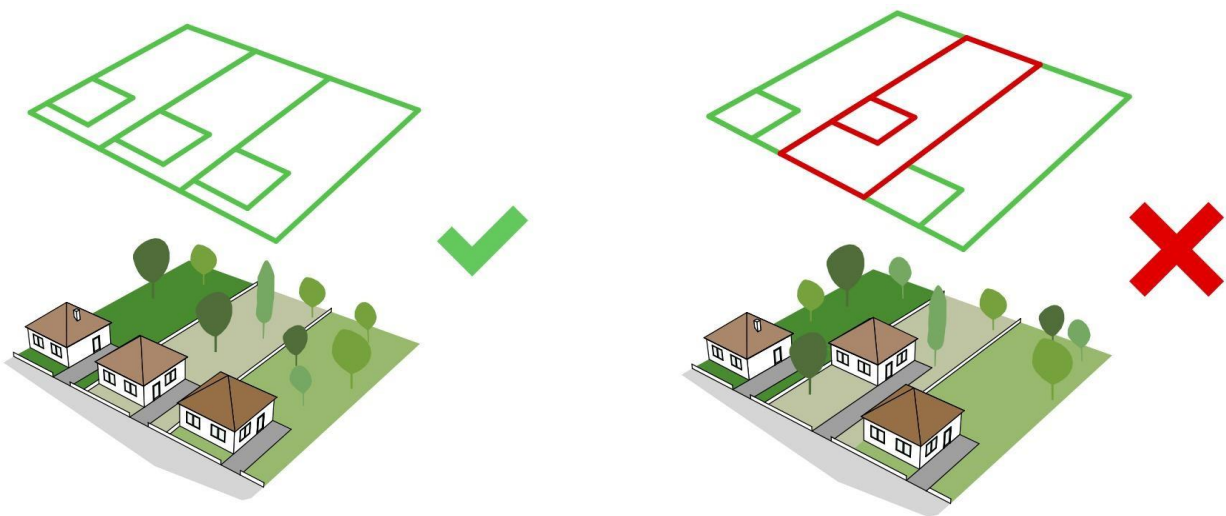
MÓRAVÁROS, BANKFALU ÉS A PETŐFI LAKÓTELEP KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ, DE TÍPUSONKÉNT EGYSÉGES BEÉPÍTÉSEI – FONTOS A MAGASSÁGI ILLESZKEDÉS!

TELEPÍTÉS

A MODERN LAKÓTERÜLETEKEN RITKÁN OKOZ FEJTÖRÉST A TELKEN BELÜLI ÉPÜLET-TELEPÍTÉSI MÓD MEGVÁLASZTÁSA, MIVEL JÓL ELKÜLÖNÜLNEK, EZÉRT KÖNNYEN FELISMERHETŐK A ZÁRTSORÚ (FŐKÉNT SORHÁZAS), OLDALHATÁRON ÁLLÓ (ÁLTALÁBAN SÁTORTETŐS) ÉS SZABADONÁLLÓ (TÖBBNYIRE KISTÁRSASHÁZAS) TELEPÍTÉSI FORMÁK. AZ ÜRESSÉ VÁLT, VAGY ÜRESEN MARADT TELKEK ÚJ BEÉPÍTÉSEKOR LEKÖVETHETŐK EZEK A MINTÁK.

LEGTÖBBSZÖR ELŐKERT VÁLASZTJA EL A HÁZAT AZ UTCÁTÓL, DE A LEGKORÁBBI MODERN BEÉPÍTÉSEK (PÉLDÁUL KOSSUTHVÁROS ÉS BANKFALU ELSŐ UTCÁI) ESETÉBEN INKÁBB AZ UTCAFRONTON ÁLLNAK AZ ÉPÜLETEK. AZ ELŐKERT KIALAKULT MÉRETÉHEZ ALKALMAZKODNI KELL, DE A SZABÁLYOZÁSBAN ÉRDEMES FIGYELEMBE VENNI AZ AUTÓBEÁLLÁSHOZ MINIMÁLISAN SZÜKSÉGES MÉRETET

KOSSUTHVÁROSI EGYSÉGES,
OLDALHATÁRON ÁLLÓ TELEPÍTÉSI MÓD ÉS ELŐKERT-KIALAKÍTÁS.

TEŐIDOMOK

A MODERN LAKÓTERÜLETEK UTCAKÉPEIBEN JELLEMZŐ A TETŐFORMÁK EGYSÉGESSÉGE. NE BONTSUK MEG ELTÉRŐ TETŐIDOMMAL A KIALAKULT RENDET. AZ EGYSZERŰ TETŐIDOMOK ALKALMAZÁSÁVAL JOBBAN TUDUNK ILLESZKEDNI A MODERN LAKÓTERÜLETEK KIALAKULT ARCULATÁBA.

AZ UTÓBBI IDŐBEN ELTERJEDT AMERIKAI KERTVÁROST IDÉZŐ ÖSSZETETT TETŐIDOMOK AZ ALFÖLDRE NEM JELLEMZŐK ÉS A BONTOTT TÖMEG MIATT AZ ÉPÜLET ENERGETIKÁJA IS KEDVEZŐTLEN LESZ

SZÍNEK

KISKUNFÉLEGYHÁZA VÉDETT ÉPÜLETEI PÉLDÁT MUTATNAK AZ ELEGÁNS, MÉRTÉKTARTÓ SZÍNHASZNÁLATRA ÉS AZ ALFÖLD ÉPÍTŐANYAGAINAK ÖTLETGAZDAG ALKALMAZÁSÁRA. ÉRDEMES ÁTVENNI A VÁROSBAN KIALAKÍTOTT

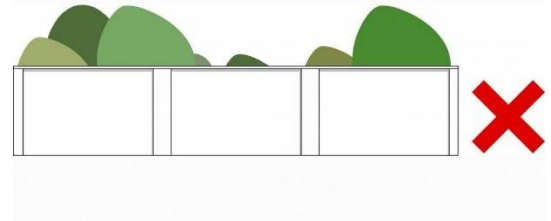
TARTÓZKODNI KELL A SZOKATLAN SZÍNEKTŐL, MERT NEM ILLESZKEDNEK BE A VÁROSKÉPBE.

KERÍTÉSEK

AZ UTCAVONALON ÁLLÓ ÉPÜLETEK KÖZÖTTI KERÍTÉS ÁLTALÁBAN RÖVID SZAKASZON, KAPUVAL MEGBONTVA LÉTESÜL, EZÉRT LEGJOBB, HA ALKALMAZKODIK MEGJELENÉSÉBEN A FŐÉPÜLETHEZ. AZ ÁTLÁTHATÓ KAPUZATOK SZÉP PÉLDÁI TALÁLHATÓK MEG A TÖRTÉNETI VÁROS-RÉSZBEN, MELYEKET NEM FELTÉTLENÜL LEUTÁNOZNI, HANEM ÚJRAÉRTELMEZNI ÉRDEMES.

AZ ELŐKERTES BEÉPÍTÉSŰ UTCÁKBAN A KERÍTÉS FŐSZEREPLŐVÉ VÁLHAT, EZT A HATÁST ELKERÜLENDŐ VÁLASSZUNK RÉSZBEN VAGY TELJESEN ÁTLÁTHATÓ MEGOLDÁST ÉS EGYSZERŰ FORMÁKAT.

TANYÁK, MAJOROK

AZ ÉPÜLETEK ELRENDEZÉSE

MAJOROKBAN ÉS TANYÁKON A GAZDÁLKODÁS ÉS A KINNLAKÁS KÜLÖNFÉLE ÉPÜLETEI CSOPORTOKAT ALKOTNAK. ÚJ ÉPÍTÉSKOR INKÁBB TÖBB KISEBB ÉPÜLETET HOZZUNK LÉTRE, MINT EGY NAGYOT. AZ ÉPÜLETEK UDVART FOGJANAK KÖZRE, AMELY A GAZDÁLKODÁS ÉS A KINNÉLÉS LEGFŐBB SZÍNTERE.

MAGASSÁG

TANYÁS TELKEN SZINTE KIVÉTEL NÉLKÜL CSAK FÖLDSZINTES ÉPÜLETEK FORDULNAK ELŐ, HA MÉGIS ÚGY KÍVÁNJÁK A GAZDÁLKODÁSI IGÉNYEK, HOGY A MEGSZOKOTT 3-4 MÉTERES MAGASSÁGOT TÚLLÉPJÜK, AKKOR A FÁK, VAGY A TÖBBI ÉPÜLET MÖGÉ REJTSÜK AZ ÉPÜLETET.

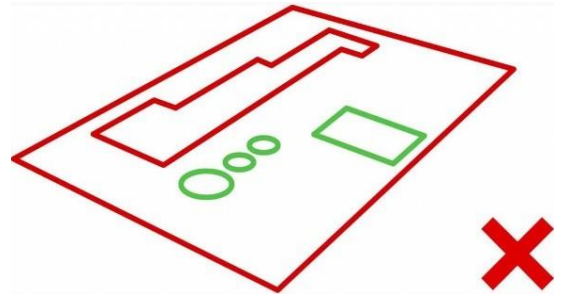
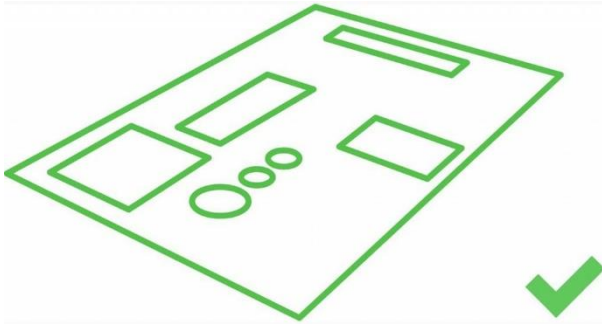
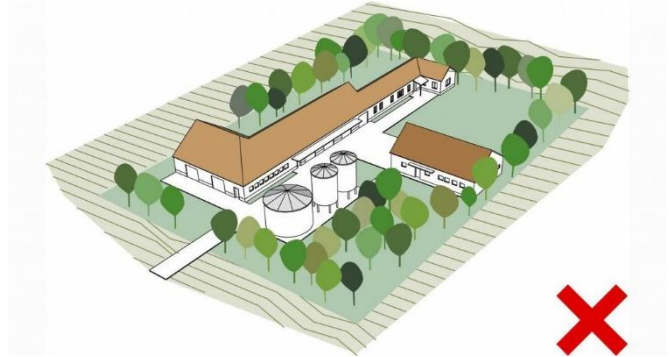
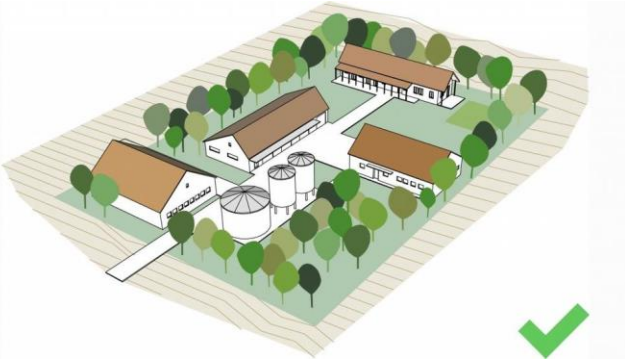

NÖVÉNYZET, KERÍTÉS, ANYAG- ÉS SZÍNHASZNÁLAT

A TANYAUDVAR A KÖRÜLTETTE ÜLTETETT FÁKKAL, BOKROKKAL EGYÜTT ILLESZKEDIK BE A TÁJKÉPBE. A SZERFA OSZLOPOK KÖZÖTT DRÓTTAL EGYBEFOGOTT LÉCKERÍTÉS BÖLCS MEGOLDÁS, MIVEL EGYSZERŰ, PÓTOLHATÓ, TERMÉSZETES ÉS VÉD A VADKÁRTEVŐK ELLEN. A MEGSZOKÁS ÉS A TAPASZTALAT OKÁN IS JAVASOLT AZ ÁT-SZELLŐZÉST, FERTŐTLENÍTÉST, JÓ ILLATOT BIZTOSÍTÓ MÉSZ ALKALMAZÁSA. A FEHÉRRE MESZELT VAKOLAT, A NÁD- VAGY CSERÉPFEDÉS, A FA ABLAKOK, AJTÓK ÉS KAPUK MEGADJÁK A TISZTASÁG, TAKARÉKOSSÁG ÉS A TERMÉSZETSZERETET ALAPHANGJÁT

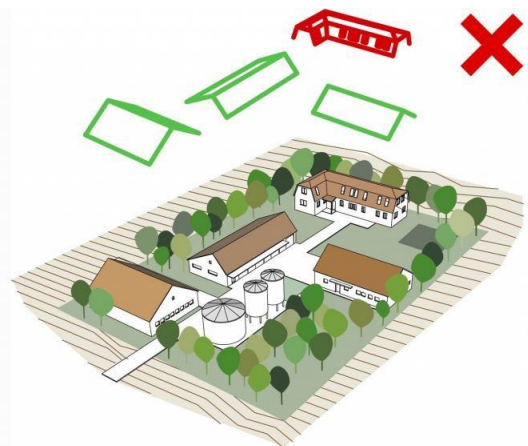
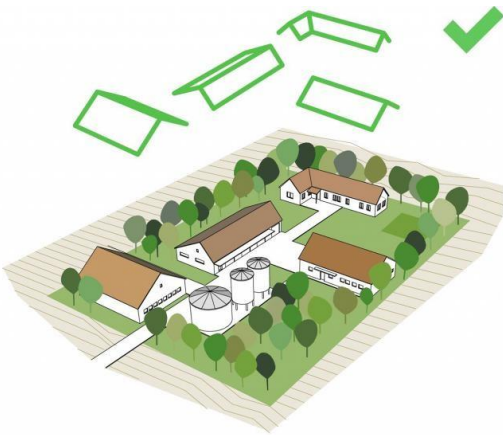

A TANYAUDVAR

EGYBEVONT FUNKCIÓK TÚLZOTT ÉPÜLETTÖMEGET EREDMÉNYEZNEK!

A TETŐIDOM LEGYEN EGYSZERŰ!

6. A TOVÁBBÉPÜLŐ VÁROS MAI PÉLDÁI - EBBEN A FEJEZETBEN SZERETNÉNK NÉHÁNY OLYAN PÉLDÁT BEMUTATNI, AMELY – VÉLEMÉNYÜNK SZERINT - EGYES RÉSZLETÉBEN, VAGY TELJES EGÉSZÉBEN MINTÁUL SZOLGÁLHAT. NEM MÁSZÁSUL, CSUPÁN ÖTLETSSÉGÉBEN, IGÉNYESSÉGÉBEN, TÖMEGFORMÁLÁSÁBAN, ANYAGHASZNÁLATÁBAN, MÉRTÉKLETSSÉGÉBEN, KÖRNYEZETHEZ TÖRTÉNŐ ILLESZKEDÉSÉBEN. A TELJESSÉG IGÉNYE NÉLKÜL.

KÖZÉPÜLETEK

A KÖZÉPÜLETEK MINDIG IS A FIGYELEM KÖZPONTJÁBAN VANNAK. KICSIT MINDIG MÉRCÉVÉ, MÉRTÉKKÉ VÁLNAK, EZÉRT KÜLÖNÖSEN FONTOS AZ ÉPÍTÉSZETI MINŐSÉGÜK. FONTOS A LETISZTULTSÁG, AKÁR EGYSZERŰ KUBUSÚ, MINT A RENDKÍVŰL FINOM DÍSZÍTETTSÉGŰ POSTAÉPÜLET, FONTOS AZ EREDETI STÍLUSHOZ IGAZODÓ IGÉNYES FELÚJÍTÁS VAGY BŐVÍTÉS MINT A SZECESSZIÓS VÁROSHÁZA ÉS AZ INNOVÁCIÓS KÖZPONT ÉPÜLETÉNÉL, DE FONTOS AZ EGYSZERŰSÉG IS, MINT A STRAND ÉPÜLETÉNÉL

A KÖNYVTÁR ÉPÜLETE HARMONIKUSAN ILLESZKEDIK KÖRNYEZETÉHEZ ÉS A PRAKTIKUS HASZNÁLAT ÉRDEKÉBEN SZÁMOS ÖTLETES, FRISS MEGOLDÁST TALÁLT AZ EGYSÉGES MEGJELÉNÉS ÉRDEKÉBEN

LAKÓÉPÜLETEK

TÖBBSZINTES ÉPÜLETEK EGYSZERŰ TÖMEGFORMÁLÁSA KELLŐ TAGOLTSÁGA ÉS MÉRTÉKTARTÓ DÍSZÍTETTSÉGE MINDIG CÉL KELL, HOGY LEGYEN, HISZEN MÉRETŰKBŐL ADÓDÓAN JELENTŐS VÁROSKÉPFOMÁLÓ HATÁSUK VAN.

KELLŐ HELYEN ÉS MÓDON ALKALMAZVA MIND A VÍZSZINTES, MIND A FÜGGŐLEGES KARAKTERŰ ÉPÜLETTAGOLÁSNAK HELYE LEHET, AZONBAN A MÉRTÉKLETESSÉG BIZONY ITT IS FONTOS ALAPELV.

A TÖRTÉNETI ÉPÜLETEK FELÚJÍTÁSA MINDIG KIHÍVÁS, HISZEN A MEGTARTÁS – TOVÁBBGONDOLÁS KÉRDÉSÉRE ADOTT VÁLASZNAK NAGY A TÉTJE: ÉVSZÁZADOS ÉPÍTÉSZETI KULTÚRA FENNMARADÁSA

SZÉPEN MEGTARTOTT HOMLOKZATI REND ÉS TISZTA FORMAVILÁG. KÁR, HOGY AZ ÉPÜLET SZÍNEZÉSE MEGTÖRI AZ EGYSÉGESSÉGET

HANGULATOS HOMLOKZATFELÚJÍTÁS

A FINOM ÉPÜLET ÉS KAPUTAGOZATOKAT A NAGYON EGYSZERŰ FELÚJÍTÁS SZÉP EGYSÉGBE RENDEZI

GYÖNYÖRŰEN ILLESZKEDIK A KIS ÜZLETÉPÜLET TÖMEGE ÉS HOMLOKZATI TAGOLÁSA A SZOMSZÉDOS SÁTORTETŐS HÁZHOZ, MIKÖZBEN ÖTTLETESEN VISSZAUTAL A MEZŐVÁROSI ÉRTÉKEKRE

ÖTLETES ÉS MÉGSEM UNALMAS EGYSZERŰSÉG

EGYSZERŰEN MEGOLDOTT, MÉGIS KEDVES
MEGJELENÉSŰ HOMLOKZAT

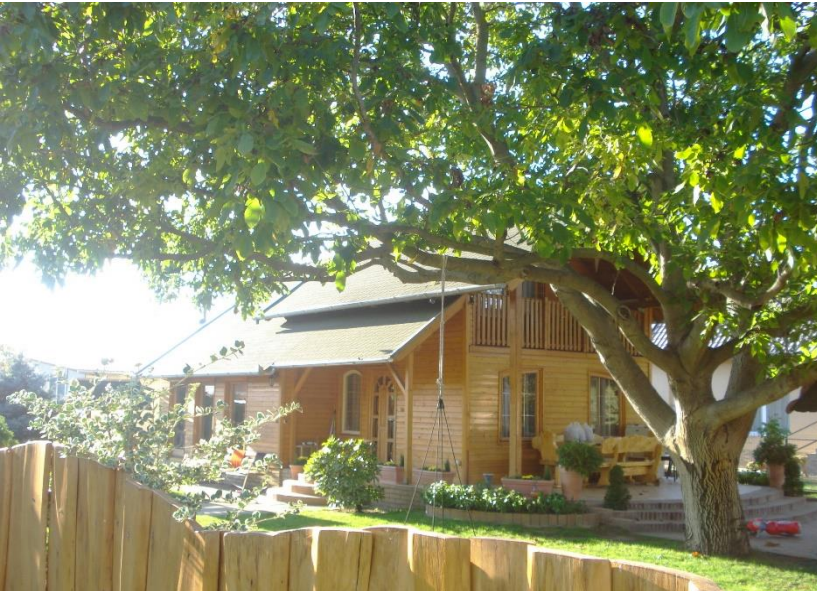

FINOM TAGOLÁS ÉS DÍSZÍTÉS

EGYSZERŰ NYEREGTETŐ, FADESZKÁZATÚ HOMLOKZATI
DÍSZ, MEGHITT TORNÁC

KÜLTERÜLETI TANYAÉPÜLETEK HAGYOMÁNYOS, VAGY ÚJABB MEGFOGALMAZÁSBAN, MINDEGYIK SIKERESEN MEGŐRZÖTT EGY-EGY KARAKTERES ELEMET, AMELY ÁLTAL AZ ÉPÜLET JÓL ILLESZKEDIK A TELEPÜLÉSI KÖRNYEZETBE.

IPARI, GAZDASÁGI ÉPÜLETEK

ÖTLETES ELŐTETŐ A VÍZMŰ IRODAÉPÜLETÉN

NAGY TÖMEGŰ CSARNOKÉPÜLETEK JÓL TAGOLVA, MÉRTKARTÓ DÍSZÍTÉSSEL, TOVÁBBI FÁSÍTÁSSAL A LÉTESÍTMÉNY SZERVESEBBEN ILLESZKEDNE A KÖRNYEZETBE

KÖZTÉRI ALKOTÁSOK, ÚTMENTI KERESZTEK, EGYÉB ÉPÍTMÉNYEK

MEGJELÉNÉSÜKKEL SOKAT ELÁRULNAK: ....
 ...VÁROSRÓL...IGÉNYESSÉGRŐL...

7. A LAKÓKÖRNYEZET KARAKTERES ELEMEI - EBBEN A FEJEZETBEN AZT SZERETNÉNK BEMUTATNI, HOGY A VÁROS MILYEN SZERVES EGYSÉGBEN ÖLELI MAGÁBA AZ ÉPÍTÉSZETI ÉS KÖRNYEZETI ELEMEKET

KERÍTÉSEK, KAPUK

TÖMÖR KERÍTÉSEK KAPUZATAI „VIRÁGDÍSZBE”
ÖLTÖZTETVE

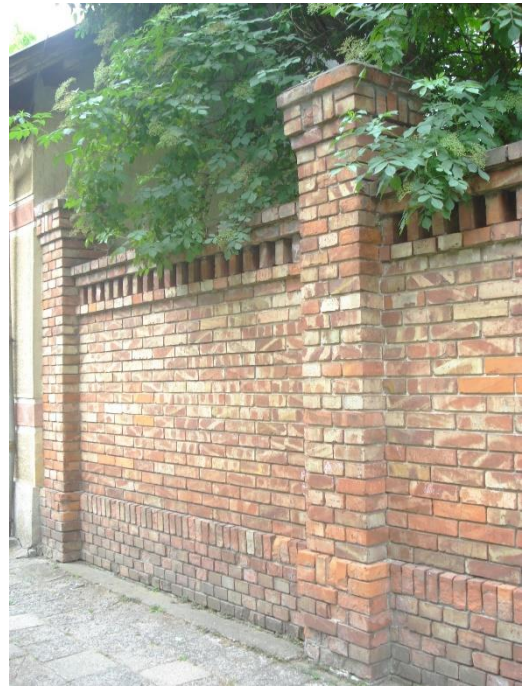

GYÖNYÖRŰ!

EGYSZERŰ, MÉGSEM UNALMAS!

MIND TÉGLAKERÍTÉS, MIND EGYSZERŰ, MIND MÁΣ

IGÉNYES TÉGLAKERÍTÉS DESZKA KERÍTÉSMEZŐKKEL ÉS KAPUVAL, VIRÁGOS DÍSSZEL, NATURAN, VAGY FESTVE – MINDEGYIK HANGULATOS

EGYSZERŰ FÉMPÁLCÁS KERÍTÉS – EGYSZERŰ, MÉRTÉKTARTÓ

ÁTTÖRT, ELEMES KERÍTÉSEK – EGYSZERŰEK, MÉRTÉKTARTÓK
 AHÁNY HÁZ – ANNYI KERÍTÉS, AMI SZINTE MINDENBŐL
 KÉSZÜLHET: DESZKÁBÓL, LÉCBŐL, BETONBÓL, KOCSIKERÉKBŐL,
 MÉG AKÁR LÖKHÁRÍTÓBÓL IS. A FUNKCIÓ A MEGHATÁROZÓ.

A SOKSZÍNŰ ANYAGASZNÁLAT, FORMA ELLENÉRE EGYIK SEM
 IDEGEN AZ ADOTT KÖRNYEZETBEN. AZ OKA ENNEK MINDEN
 BIZONNYAL NEM CSAK A CÉLSZERŰSÉG, HANEM AZ
 ÉRZÉKELHETŐEN GONDOS MEGVALÓSÍTÁS.

ELŐKERTEK

NINCS SZABÁLY: A SZABÁLY AZ ÖTLETESSÉG, EGYSZERŰSÉG, A RENDRE VALÓ TÖREKVÉS, A GONDOSKODÁS

UTCAI ELŐKERTEK – LEHET EGYSZERŰ,
LEHET JÁTÉKOS, DE MINDEGYIK
MUTATJA, HOGY A TERÜLETNEK
GAZDÁJA VAN

KÖZÖSSÉGI HELYEK ÉS TEREK

LEHETNEK ERDEI TISZTÁSON,
KÖZPARKBAN, ISKOLA BEJÁRATÁNÁL AZ
UTCÁN, EGY KISVENDÉGLŐ UTCAI
TERASZÁN, VAGY A HÁZ ELŐTTI
KISPADON, MINDEGYIKBEN KÖZÖS A
MEGHITT HÍVOGATÓ JELENLÉT –
NÉLKÜLÜK CSUPÁN SIVÁR, ÉLETTELEN
HÁZAK TÖMEGE LENNE A VÁROS

A HELY HANGULATA, AMIHEZ ELÉG LEHET EGY, VAGY NÉHÁNY FA, EGY KIS SZINTKÜLÖNBÉSÉG, ÉS EGY PAD

A KISVENDÉGLŐK KERTI TERASZAI, PADOK, SOKAK KEDVENCEI JÓ IDŐBEN

BESZÉLGETŐ, ÜLDÖGÉLŐHELY EGY IRODAÉPÜLET BEJÁRATÁNÁL

KERTEK, UDVAROK

SZÁNTÓ PIROSKA ÍGY EMLÉKEZETT FÉLEGYHÁZI SZÜLŐHÁZA UDVARÁRA

HANGULATOS ÁRNYAS BELSŐ UDVAR FÁVAL ÉS SZÍNES KERTI VIRÁGOKKAL

EGYSZERŰ VÁROSI PORTA KERTJE – A NÖVÉNYEK MÖGÖTT ALIG-ALIG LÁTSZIK A SÁTORTETŐS HÁZ

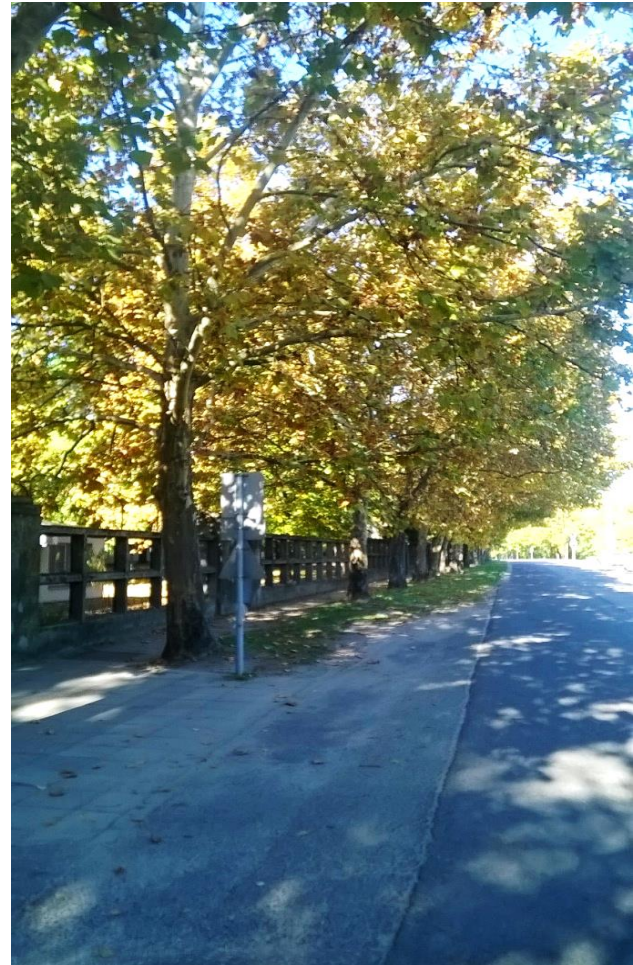

FÁK, FASOROK, ERDŐSÁVOK

SZOLITER FA, FA CSERJÉKKEL, VAGY FASORBAN, UDVARON VAGY UTCÁN – KÜLÖNÖS HANGSÚLYÚ, SZÉP ELEME A KÖRNYEZETNEK, AMELY NÉLKÜLÜK BIZONY NAGYON KOPÁR LENNE

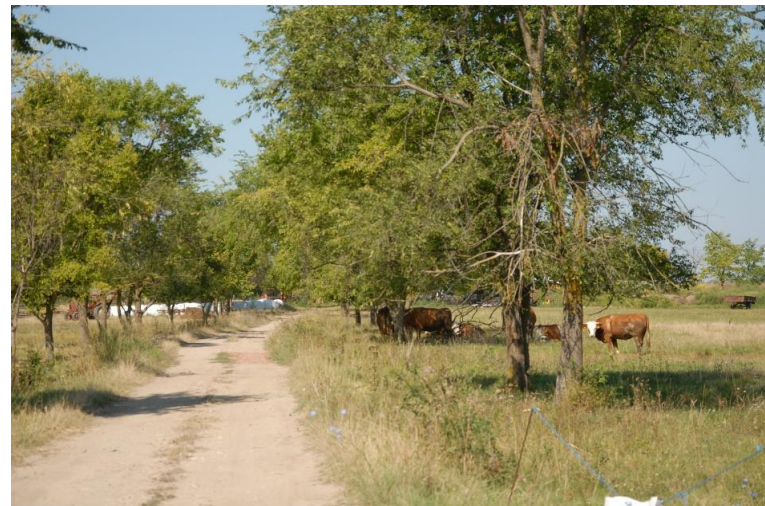

MINDEN HÁZNAK MEGVAN A MAGA FÁJA

ISMERT IDŐS ÉS KEVÉSBÉ ISMERT FIATALABB PLATÁN
FÁK, FEHÉR TÖRZSÜKKEL KÜLÖNÖS MELEG ÉS
BARÁTSÁGOS HANGULATOT TEREMTENEK

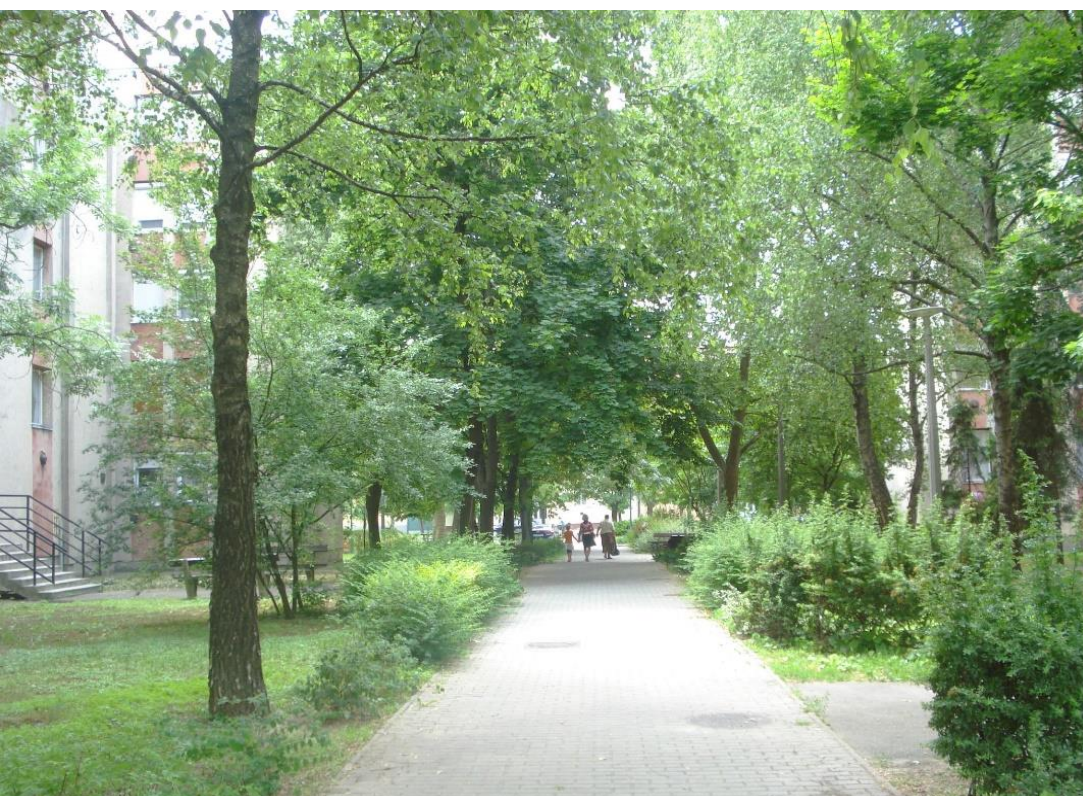
TANYAI BEJÁRÓÚT – KÉTOLDALÁN EGYSZERŰ
FASORRAL

ÚT MELLETTI SZÉP ERDŐSÁV

ERDŐSÁVOK, LIGETEK – VEGYES NÖVÉNYFAJAIKKAL, LIGETES TELEPÍTÉSÜKKEL TERMÉSZETES MEGJELENÉSŰEK

SÖVÉNYEK, CSERJÉK, LUGASOK

NYÍRT SÖVÉNYEK MŰVÉSZI ÉS EGYSZERŰ FORMÁBAN

RÓZSÁVAL BEUTTATOTT KAPUZAT – HANGULATOS BÁJOS ELEME AZ UTCÁNAK

A KEVÉS IS LEHET ELÉG, MINT EZEN A KESKENY UTCÁBAN A RÖVIDKE SÖVÉNY ÉS AZ UDVARBÓL KILÓGÓ FA KORONÁJA

ZÖLDFALAK

VADSZŐLŐ OROMFALON .....

..... ÉS KAPU KÖRÜL

LILAAKÁCCAL BEFUTTATOTT
TÖBBEMELETES TÁRSASHÁZ

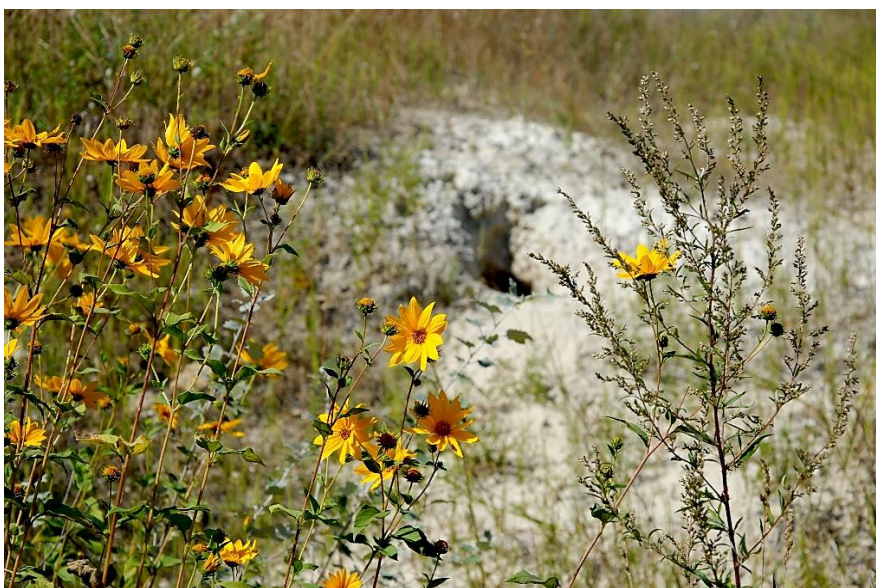
TROMBITAFOLYONDÁR HÁZON ÉS FÁN

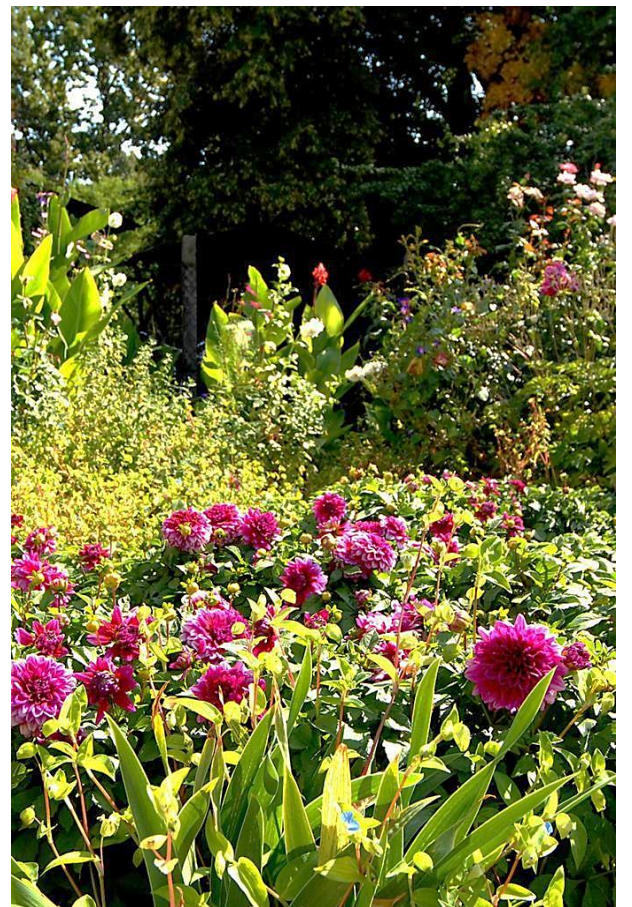
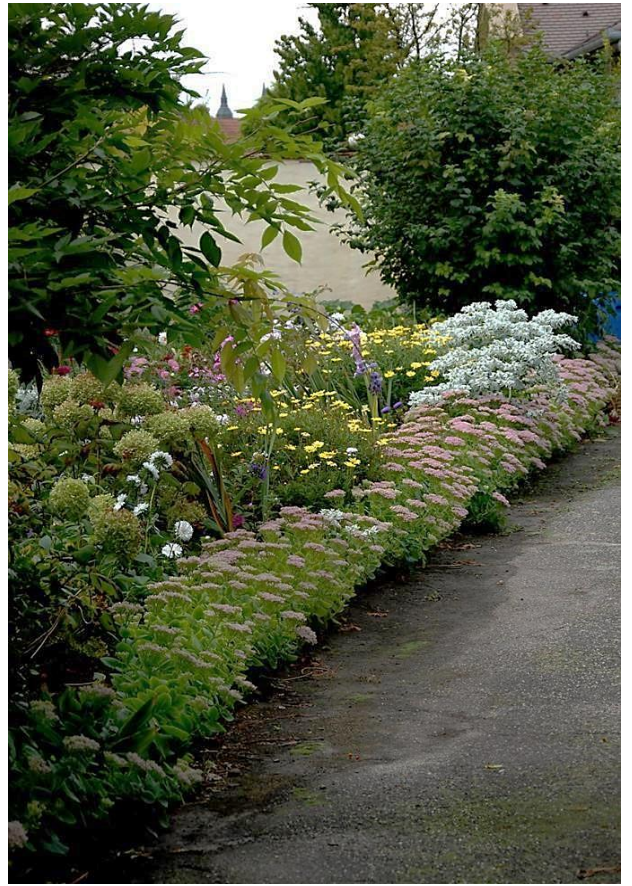
MEZEI ÉS KERTI VIRÁGOK

MÁRCIUSTÓL NOVEMBERIG NYÍLNAK A VIRÁGOK: ÁROKPARTON, ÚTSZÉLEN, MEZŐN ÉS KERTBEN EGYARÁNTSZÍNESEK, LÉLEKÜDÍTŐEK MINDENKOR ÉS MINDENHOL

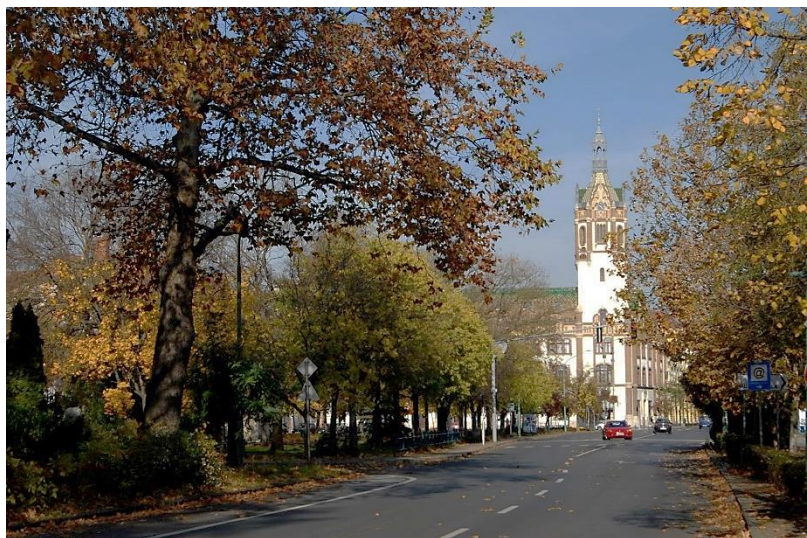

MEGFELELŐ NÖVÉNYVÁLASZTÁSSAL ÉS ÜLTETÉSI MÓDDAL A TERMÉSZETES ÉS A MŰVI ÖSSZHANGBAN LEHET

HELYEK, SZÍNEK, HANGULATOK

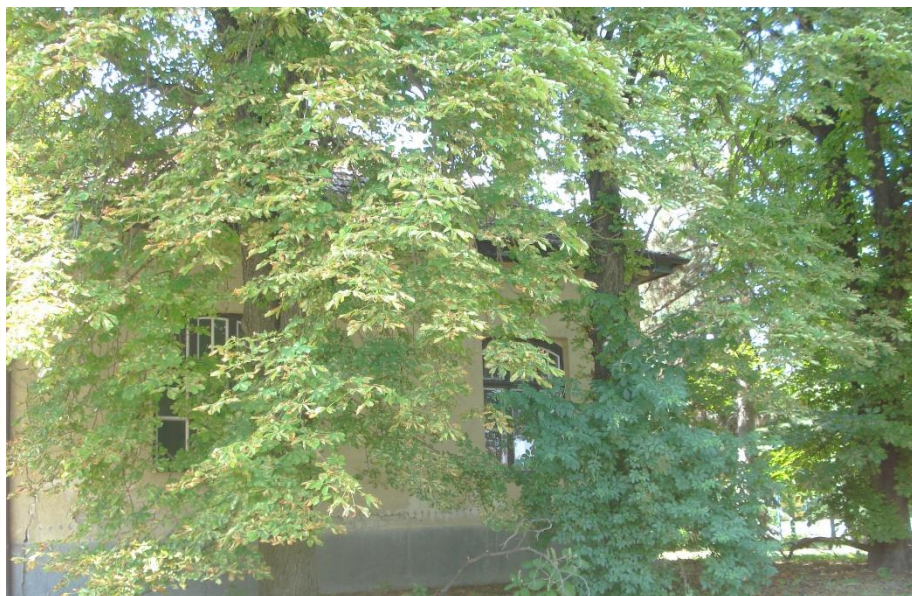

AZ ARANYLÓ ŐSZ SZÍNEI A VÁROSKÖZPONT NÖVÉNYEIN

ÉGKÉK KAPUK, KERÍTÉSEK, ERESZEK ÉS FALFESTÉSEK

LOMBOK TAKARÁSÁBAN

ÜDÜLŐTANYA UDVARA

KAKAS A PARKBAN

CSENDES KERTI ZUGOLY

FIGYELŐ CICA A KERÍTÉSFALON

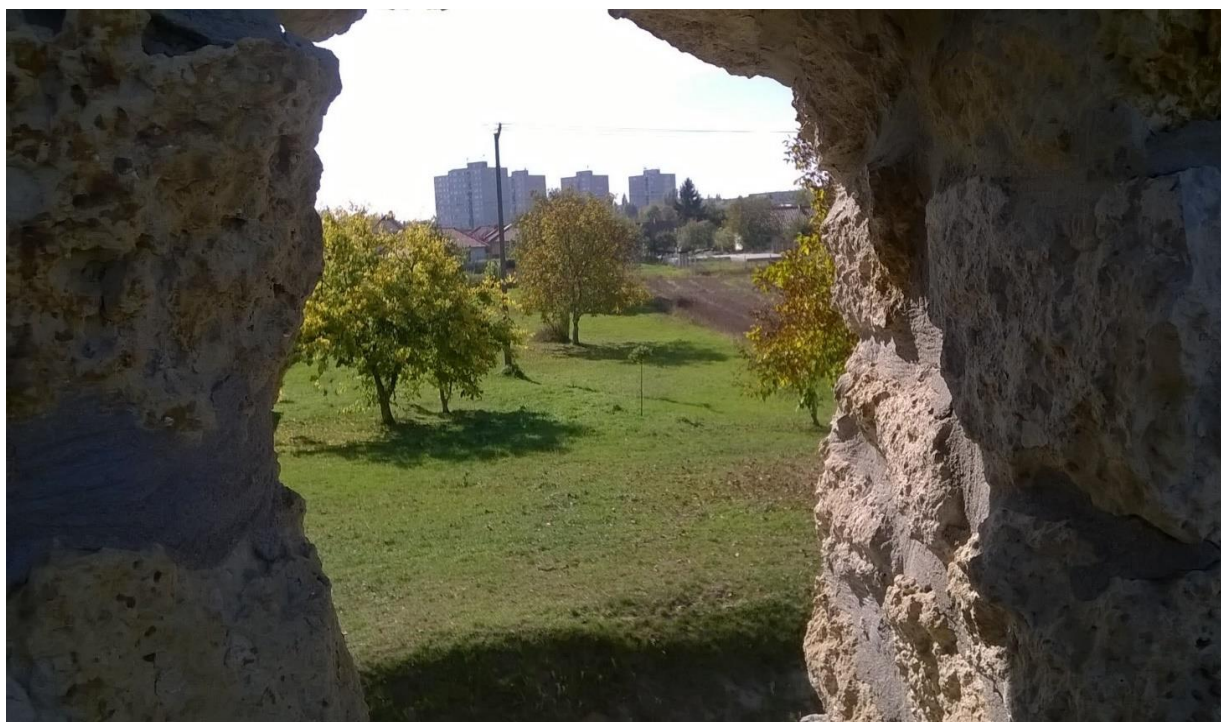

RÉGI POLGÁRI PORTA KERÍTÉSE, KAPUJA, TÉGLA JÁRDÁJA ÉS VADSZŐLŐVEL BEFUTTATOTT OROMFALA AZ ŐSZI NAPSÜTÉSSEN

ÚTMENTI KERESZT EGY TANYA UDVARÁN

TÖRTÉNETI EMLÉKHELY A TEMPLOMHALMON - TÁVOLBAN A PETŐFI LAKÓTELEP ÉPÜLETTÖMBJEI, KÖZÖTTÜK SZÓRVÁNY FÁS GYEPES LIGET – ÍGY EGYÜTT MEGKAPÓ HANGULATÚ.

EGYSZERŰ, IGÉNYES, SZÉP!

AZ ÉPÜLET HOMLOKZATÁHOZ JÓL ILLESZKEDŐ CÉGÉREK, REKLÁMFELIRATOK A FŐUTCÁN

9. A VÁROS, MINT KÖZÖSSÉG - KEZDETBEN VOLT A PIAC ...

GYALOGOSAN – KERÉKPÁROSAN...

A VÁROSBAN JÁRVA GYAKRAN ÉREZHETI AZT AZ EMBER, HOGY EGY CSENDESEBB, TALÁN LASSÚBB ÉS NYUGALMASABB VILÁGBA CSÖPPENT, AHOL SÉTÁLNAK, BESZÉLGETNEK, ÜLDÖGÉLNEK AZ EMBEREK

A KOSSUTH UTCA EGY-EGY SZÉP TAVASZI, ŐSZI NAPON SZINTE ZSONG AZ OTT SÉTÁLGATÓ-BESZÉLGETŐ EMBEREKTŐL. LÉPTEN -NYOMON KERÉKPÁROKBA BOTLUNK, JELEZVE, HOGY SOKAN ÍGY JÖNNEK BE A VÁROSKÖZPONTBA. KERÉKPÁRRAL JÁRUNK ISKOLÁBA, PIACRA, FAGYIZNI .....

„CSAK EGY PILLANATRA BEUGROK .....

EGYÜTT... A VÁROSBAN

ÉRDEKLŐDŐ KÖZÖNSÉG A VÁROSI
PARKERDŐBEN MEGTARTOTT
RENDEZVÉNYEN

BESZÉLGETÉS A KISPADON...

... ÉS AZ ÓVODA UDVARÁN

ESKÜVŐ..., ÖRÖM... EGY TANYÁN

A VÁROSKÖZPONT KÖZTEREI A KÖZÖSSÉGI ÉLET SZÍNTEREI

PIAC A FŐTÉREN – HANGULATÁBAN MÉG MA IS
IDÉZI AZ EGYKORI VÁSÁROKAT

ÁRNYAS TERASZON ÜLDÖGÉLVE

A VIDÁM KÖZTÉRI KIÁLLÍTÁS MINDENKIT DERŰSÉ TESZ

10. IMPRESSZUM

MEGBÍZÓ: KISKUNFÉLEGYHÁZA ÖNKORMÁNYZATA

POLGÁRMESTER: CSÁNYI JÓZSEF
POLGÁRMESTERI HIVATAL, KISKUNFÉLEGYHÁZA, KOSSUTH U. 1.

FŐÉPÍTÉS: MARTON TIBOR
POLGÁRMESTERI HIVATAL, KISKUNFÉLEGYHÁZA, KOSSUTH U. 1.

KÉSZÍTETTÉK: BALOGH TÜNDE OKL. ÉPÍTÉSZMÉRNÖK, TELEPÜLÉSTERVEZŐ
DR. OZSVÁTHNÉ CSEGEZI MONIKA OKL. ÉPÍTÉSZMÉRNÖK, MŰEMLEKVÉDELMI SZAKMÉRNÖK
NAGY ÁGNES OKL. TÁJ- ÉS KERTÉPÍTÉSZMÉRNÖK

FOTÓK: SERES ATTILA
KIS LÁSZLÓ
BALOGH TÜNDE
DR. OZSVÁTHNÉ CSEGEZI MÓNICA
NAGY ÁGNES
BUZSÁKI MÓNICA

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

DR. ROSTA SZABOLCS: DOKTORI DISSZERTÁCIÓ A KISKUNSAÁGI HOMOKHÁTSÁG 13-16 SZÁZADI
TELEPÜLÉSTÖRTÉNETÉRŐL

DR. OZSVÁTHNÉ CSEGEZI MÓNICA – DR. OZSVÁTH GÁBOR DÁNIEL: KISKUNFÉLEGYHÁZA VÁROS MŰVI
ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA